

KANSAN TAISTELI

-miehet kertovat

*Miksi hyökkääjä
pysäytettiin IHANTALASSA?*

*Sympatiaa
Kapkaupungissa*

Se oli joulua se...

15. 12. 1978
22. VUOSIKERTA

JULKAISIJA:
Sotamuseistoyhdistys ry.

TOIMITUSNEUVOSTO
Puheenjohtaja L. Harvila, ev. evp
N. Riuttala, ev. evp R. Nykänen, ev. evp
E. Pakkala, komdri evp
E. Eräsaari, ev. evp

PÄÄTOIMITTAJA: E. Eräsaari, ev. evp.

TOIMITUS
Töölönkatu 35 B, 00260 Helsinki 26,
puh. 44 62 42 kello 10—14.

YLEISSIHTTEERI JA
TALOUDENHOITAJA
Tellervo Kaiponen

TAITTO: Tesma Hellström

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET:
Postilokero 20, 00211 Helsinki 21.
Puh. (90-) 692 4061, 670 272,
postisiirtotili 7259-1

ILMOITUSKONTTORI:
Annankatu 29 A, 00100 H:ki 10,
puh. vaihde 60941, ohivaihtina 6094...
Postisiirtotili 7259-1

VUODESSA 12 NUMEROA

TILAUSHINNAT:
12 kk 60,—, 6 kk 33,—, 3 kk 18,—

SANOMAPAINO ✪ 1978

ISSN 0451-3371

N:o 12 TÄSSÄ NUMEROSSA

- 408 FOKKER D.21, ENSIMMÄINEN YKSITÄSOHÄVITTÄJÄMME
- 410 IHANTALAN TORJUNTATAISTELUT
- 417 VILMAN PIRTTI
- 420 RAUTATIELOTTANA ITÄ-KARJALASSA
- 426 SYMPATIAA KAPKAUPUNGISSA
- 433 SE OLI JOULUA SE...
- 435 100 VUOTTA SITTEN

Maassa rauha ja ihmisillä hyvä tahto

Näin vuoden päätteeksi kannattaa itse kunkin taas syventyä hienoon asiakirjaan, Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuksien julistukseen, jonka YK:n yleiskokous vahvisti tasan kolmekymmentä vuotta sitten, joulukuun 10. päivänä 1948. Näin se kertoo:

6. artikla. Jokaisella ihmisellä on kaikkialla oikeus siihen, että hänet henkilönä tunnustetaan lain edessä.

7. artikla. Kaikki ovat tasavertaisia lain edessä ja oikeutetut erotuksesta yhtäläiseen lain suojaan. Kaikilla on oikeus tasavertaiseen suojaan tätä julistusta loukkaavaa syrjintää vastaan sekä kaikkea sellaiseen syrjintään tähtäävää yllytystä vastaan.

8. artikla. Jokaisella on oikeus tehokkaaseen hy-

vitykseen asianomaisessa kansallisessa tuomioistuimessa häneen kohdistuneista teoista, jotka loukkaavat hänelle valtiösäännöllä tai lailla turvattuja perusoikeuksia.

9. artikla. Ketään ei saa mielivaltaisesti pidättää, vangita tai ajaa maanpakkoon.

10. artikla. Jokaisella on täysin tasa-arvoinen oikeus siihen, että häntä oikeudenmukaisesti ja julkisesti kuullaan riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa hänen oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan määrättäessä tai häntä vastaan nostettua rikossyytettä selvitetäessä.

11. artikla. (1) Jokaisen rikollisesta teosta syytteessä olevan henkilön edellytetään olevan syy-

tön siihen asti kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti todistettu julkisessa oikeudenkäynnissä, jossa hänelle turvataan kaikki hänen puolustustaan varten tarpeelliset takeet.

(2) Ketään ei pidä tuomita rangaistavaksi teoista tai laiminlyönneistä, jotka eivät kansallisen tai kansainvälisen oikeuden mukaan oleet rikollisia niiden tekohetkellä. Myöskään ei pidä tuomita ankarampaan rangaistukseen, kuin mikä oli sovellettavissa rangaistavan teon suoritushetkellä.

Jokaisen sopii itse tykönänsä harkita, kuinka paljon on yhden sukupolven aikana päästy eteenpäin inhimillisyyden tiellä.

FOKKER D. 21 ensimmäinen yksitaso- hävittäjämme

EINO RITARANTA

- Talvisodan aattona suomalaiset hävittäjäohjaajat saivat alleen tuliterät ja sen ajan mittapuun mukaan huipputasoiset koneet.
- Niillä saatiinkin aikaan ihmeitä ja suomalaisten hävittäjälentäjien maine kiiri yli koko Euroopan.
- Kaluston kehitys oli kuitenkin suursodan kestäessä nopea ja jatkosodassa moni urhoollinen pilotti sai hengellään maksaa isänmaansa köyhyyden.

Kun Suomen ilma-aseelle ryhdyttiin 1930-luvun puolivälin jälkeen hankkimaan ajanmukaisempaa hävittäjäkalustoa ikääntyneiden Gloster Gamecock- ja Bristol Bulldog -kaksitasojen korvaajaksi, valinta päättyi hollantilaisen Fokker-tehtaan tyyppiin D.21. Tämä oli alunperin siirtomaakäyttöön tarkoitettu sekarakenteinen alataso, jonka prototyyppi oli lentänyt ensi kerran helmikuussa 1936.

Kone oli varustettu aluksi 645, sittemmin 840 hv Bristol Mercury -tähtimoottorilla ja kiinteällä laskutelineellä. Sen huippunopeus oli 418 km/h 5000 m:n korkeudessa, ja aseistuksena oli normaalisti neljä kevyttä konekivääriä.

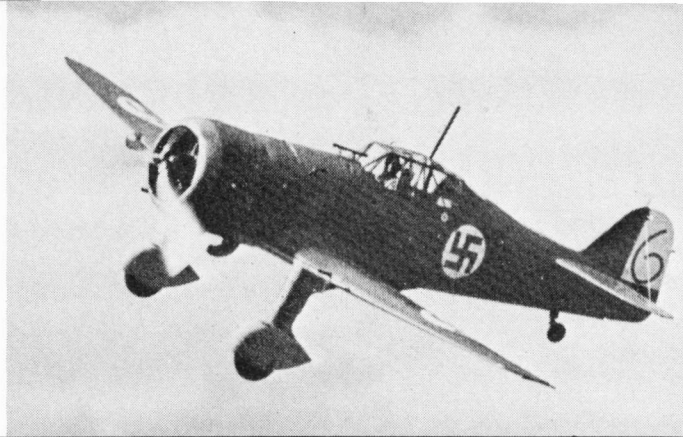
Kone oli rakenteeltaan varsin luja ja yksinkertainen ja sen hinta oli edullinen. Lisenssirakennusmahdollisuus oli eräs etu, joka vaikutti voimakkaasti valintaan.

SUOMI OLI EDELLÄKÄVIJÄ

Suomeen tilattiin vuoden 1936 lopulla 7 konetta ja samalla hankittiin aluksi 14 koneen rakennuslisenssi. Suomi oli tyyppin ensimmäinen tilaaja. Hollanti ja Tanska seurasivat myöhemmin perässä.

Hollannissa rakennetut koneet, FR-76—FR-82, saapuivat Suomeen marraskuussa 1937. Tällä välin oli Valtion Lentokonetehdas aloittanut sarjavalmistuksen. Tilattu määrä oli noussut 35 koneeseen, ja nyt oli käytettävissä rajaton valmistusoikeus.

Ensimmäiset 14 konetta, sarja II, valmistuivat marraskuun 1938 ja maaliskuun 1939 välillä. Kolmossarjan 21 konetta saatiin valmiiksi syksyyn 1939 mennessä — onneksi. Kotimaiset koneet saivat sarjanumerot FR-83—FR-117.

Fokkereilla varustettiin LLv 24, joka olikin Talvisodan puhjetessa ainoa täysivahvuinen hävittäjälaivueemme. Sen käytössä oli sodan alussa 36 Fokkeria, joista viisi korjauksessa. Lisäksi oli viisi konetta Lentokonetehtaalla korjattavana.

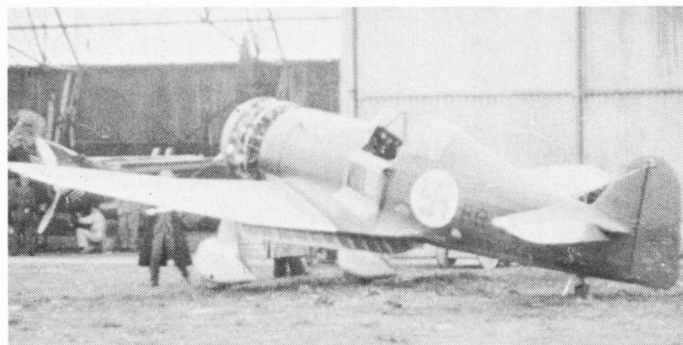
Tämän verran meillä oli siis hävittäjiä sodan alkaessa!

LLv 26:n Bulldogien tilalle saatiin Gloster Gladiator -kaksitasoja vasta tammi—helmikuun vaihteessa. Hitaina ja haavoittuvina ne jouduttiin siirtämään tiedustelutehtäviin helmikuun lopulla, jolloin laivue alkoi saada Fiat G.50 -ko-

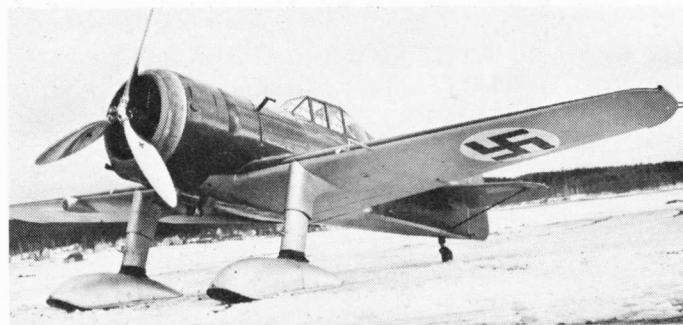
neita. Ranskasta hankitut Morane-Saulnier M.S.406 -hävittäjät saapuivat niinkään vasta helmikuun kuluessa. Fokkereiden osuus ilmapuolustussessamme oli siis aivan ratkaisevaa luokkaa.

TALVISODAN "MOKKERIT"

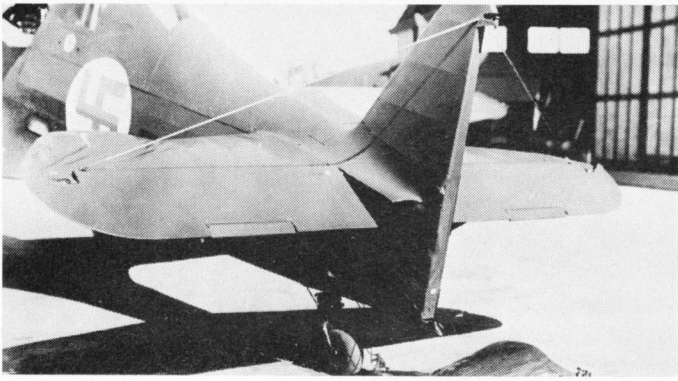
Sodan ensimmäisen ilmavoiton sai nimiinsä luutnantti *Eino Luukkanen*, joka 1.12. ampui Fokkerillaan alas Tupolev SB-2 -pommittajan. Samana päivänä myös menetettiin ensimmäinen FR oman il-

Ensimmäinen koneemme, FR-76, Fokker-tehtaan koekaniinina varustettuna ns. E-siivellä Kuva: F. Gerdessen

Valtion Lentokonetehdas suunnitteli koneeseen profiloidut sukset

FR-101:n sivuperäsin irtosi lennolla kesällä 1939 ja runteli vajerin varassa heiluessaan korkeusvakaajaa. Vänrikki Pekka Kokko toi koneen kentälle

pitivät huolen seitsemänstä koneesta vähän myöhemmin. Yhteenoton jälkeen löytyi Sarvannon koneesta 23 osunmaa.

Kaikkiaan merkittiin Fokkereiden tilille 127 ilmavoittoa. Näistä Tampereella sijainnut Koelentue sai kahdeksan. Tappioitakin tuli: LLv 24 menetti 12 konetta, joista yhdeksän ilmataisteluissa. Koelentueen piirissä menetettiin yksi kone.

siin. Amerikkalaisia Pratt & Whitney Twin Wasp Jr -moottoreita oli saatavana, ja niinpä tämä IV-sarja modifioitiin käyttämään näitä. Moottori oli Mercurya raskaampi ja se kehitti vain 825 hv. Lopputulos ei siis ollut kovin kehuttava. Ominaisuudet jäivät kautta linjan heikommiksi, erikoisesti nousukyky.

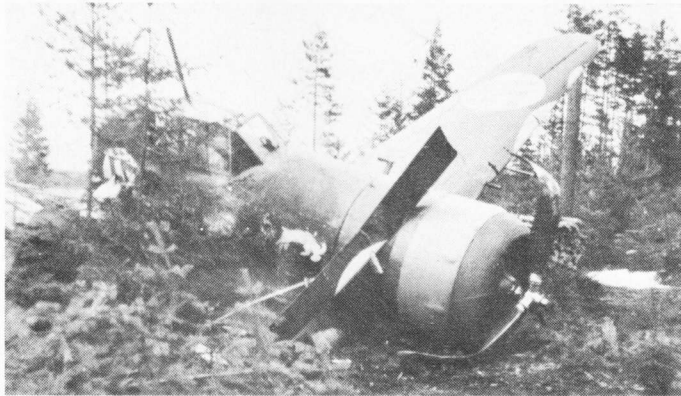
Koneet saatiin käyttöön kesään 1941 mennessä. Vielä niin myöhään kuin 1944 val-

Talvisodan FR-lentäjiä. Edessä vas. luutnantti Eino Luukkanen ja kersantti Ilmari Juutilainen, siivellä kersantit Jaakko Dahl ja Martti Alho

Jatkosodan FR-ässä vänrikki Ture Mattila kolmannen ilmavoittonsa jälkeen

FR-110 Immolassa 26.4.42. Tällaiset vauriot vielä korjattiin! Tämä oli menestyksekkäin FR, sillä saavutettiin 9 1/2 ilmavoittoa. Romutettiin muiden mukana 1952

Kahdessa FR:ssä kokeiltiin sisäänkäntänyvää laskutelinettä

matorjunnan ammuttua sen alas Viipurin liepeillä.

Ilmavoittotili kasvoi nopeasti, vaikka Fokkerien nopeus ei enää tahtonut riittää edes pommituskoneiden kiinni saamiseen.

Koko maailmaa kohahduttanut ilmataistelu käytiin 6.1., jolloin luutnantti *Jorma Sarvanto* sai seitsemän koneen Iljushin DB-3 -pommitusmuodostelmasta 6 konetta alas viiden minuutin aikana. Toiset

Toukokuussa 1940 annettiin Valtion Lentokone-tehtaalle 50 koneen lisätilaus. Tampellan kapasiteetti ei riittänyt tuottamaan tarpeeksi Mercury-moottoreita, joita tarvittiin myös Blenheim-pommikonei-

mistui VL:n Kuoreveden tehtaalta viisi FR-konetta, jotka oli koottu pääasiassa varaosista. Näiden koneiden sarjanumerot olivat FR-118 — FR-167 ja FR-171 — FR-175.

KÄÄNNÄ

FOKKER D. 21 — ensimmäinen yksitasohävittäjäamme

JATKOA ED. SIVULTA

Wasp-Fokkerissa oli toteutettu useita muutoksia, mm. ohjaamon lasitusta oli jatkettu näkyvyyden parantamiseksi

TAPPIOT KASVAVAT

Aivan Jatkosodan alussa FR:t osallistuivat torjuntatehtäviin Etelä- ja Lounais-Suomessa. Niinpä sodan ensimmäiset ilmavoitot, kaksi DB-3 -pommikonetta, saavutettiin LLv 32:n Fokkereilla 25.6. aamuvaihella.

Ennen pitkää FR:t siirrettiin niille paremmin soveltuviin tiedustelu- ja yhteistoiminta-tehtäviin, joissa ne toimivat kunnialla sodan loppuun saakka. Edellämäinittyn LLv 32:n lisäksi niitä käyttivät laivueet 10, 12, 14 ja 30.

Fokkereita käytettiin menestyksellä matalahyökkäykseen sekä maa- että merimaaleja vastaan. Tässä oli tietenkin omat vaaransa. Kun lisäksi tiedustelulennot oli pakko suorittaa suurimmaksi osaksi näkö-tiedusteluna, olivat Fokkerit otollisia maaleja vihollisen ilmatorjunnalle. Hävittäjien kynsiin jouduttuaan Fokker D.21 oli jo sodan alussa väkisinkin alakynnessä, ja tilanne paheni koko ajan sodan vanhetessa ja vastustajan saadessa uutta kalustoa.

Ei siis ole mikään ihme, et-

tä tappiot nousivat melkoisiksi: sotatoimissa menetettiin 26 konetta ja onnettomuuksissa 16, mukaanluettuna välirauhan aikana tuhoutuneet neljä konetta. Ohjaajatappiot olivat vastaavasti 28 miestä.

Sodan lopputulos oli sentään Fokkereidenkin kohdalla voittopuolinen: niiden ilmavoitot nousivat 60 2/3 koneeseen. Molemmissa sodissa saavutettiin Fokkereilla yhteensä 188 ilmavoittoa.

Jo sodan aikana FR-koneita käytettiin rajoitetusti jatkokoulutukseen Täydennyslentolaivue 35:n yhden lentueen kalustona. Sodan jälkeen Lentosotakoulu käytti tyyppiä aina syyskuun 13. päivään 1948, jolloin sen viimeiset lennot suoritettiin. Jäljellä olleet koneet varastoitiin loka-kuuhun 1952 saakka, jolloin ne saivat lopullisen romutustuomion. Ei voi muuta kuin ihmetellä, ettei yhtä Talvisodan veteraania jätetty jälkipolvien nähtäväksi.

Lähteitä: K. W. Janarmo: Ilmavoimien konetyypit 1918—68. Ilmailu 1967.

Keskinen—Stenman—Niska: Suomen Ilmavoimien historia 3. Fokker D.21.

Erikois- artikkeli

JATKOA ED. NO:STA

Vuosia linnoitetut vahvat puolustusasemat murtuivat Puna- armeijan suurhyökkäyk- sen alla Karjalan kannaksella kesällä 1944.

Miksi vihollisen panssarivyöry pysähtyi Ihantalaan, jossa asemia ei ollut lapionpistonkaan vertaa?

LISÄÄ VASTUUTA

Allekirjoittanut määrättiin tänä päivänä rykmentin pst. upseeriksi, sillä kaistalle oli saapunut lisää pst. tykkeitä. Aikaisemmin mainittu 23. Tyk. K alistettiin rykmentille ja nyt tulivat mukaan myös ensimmäiset 75 mm:n tykit. En

muista enää komppanian numeroa. Komppania sijoitettiin tien suuntaan.

Sen jälkeen kun Pekarilan puron silta oli räjäytetty eivät venäläiset enää yrittäneet vauvuilla yli, vaan sen sijaan vetivät panssarinsa pesäkkeiksi metsän reunaan ja koko kaista oli jatkuvan voimakkaan suorasuuntaustulen alaisena.

Ennen iltaa tuli rykmentin kaistalle vielä yksi raskas pst.-tykkikomppania, nimittäin 9. Tyk. K, jolla oli kalustona 75 K/38-97. Tämä komppania asetettiin tukkimaan rykmentin kaistalla oleva toinen panssarinarina — kaistan oikealla oleva aukeiden suunta. Tämä ura oli tähän asti ollut vain keveiden tykkien ja lähitorjuntavälineiden hallittavana.

Myös saksalainen 303. Rynnäkötykkiprikaati saapui jälleen rykmentin alueelle. Se alistettiin JR 12:lle ja määrättiin sijoitettavaksi syvyyteen yksityisiksi liikkuviksi pst.-tykkipesäkkeiksi. Rykmentti ehdotti kyllä, tosin turhaan, että prikaati saataisiin koota reserviksi ja käytettäisiin vastahyökkäyksiin.

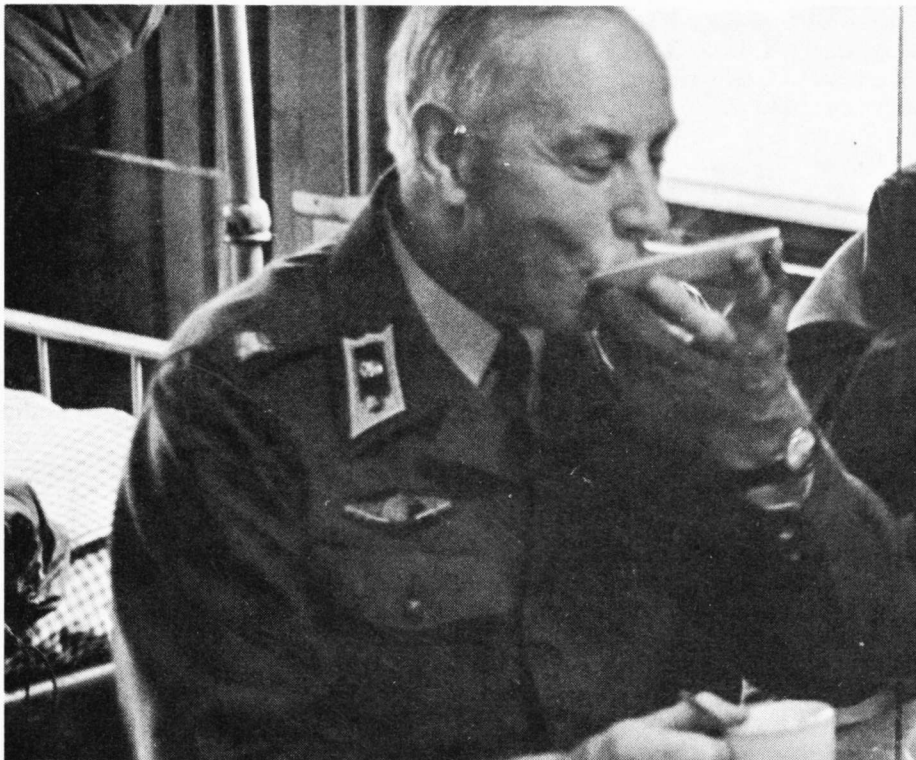
TUHOAVA TYKISTÖ

3.7. jatkui vihollisen tykistö-tuli tasaisena, kunnes iltpäivällä kehittyi yhtämittäiseksi jylinäksi, joka tuntui pääasiasa suuntautuvan Pyöräkan-kaan maastoon, missä puolusti I/JR 12. Oli selvä, että vihollinen nyt, kun ei ollut pääsyt tien suunnassa eteenpäin, pyrki metsän kautta tulok-

IHANTALAN torjuntataistelut

erityisesti panssarintorjunnan kannalta

OLAVI KAAKINEN

Maassa maan tavalla. Kirjoittaja kahvitaulla rajan pinnassa

seen. Toista sataa vihollisen pommikonetta osallistui valmisteluun.

Kun tykistö tuli hieman vaimeni ja siirtyi taaemmas ja sivuille, kävi vihollinen hyökkäykseen. Vain Vakkilan maastosta ja pisteen 33 maastosta suuntautui oman jalkaväen tuli hyökkääjää vastaan. Pyöräkankaalla puolustavien omien joukkojen rippeet vetäytyivät pohjoiseen Löppösen mäkeen, minne asettuivat pataljoonan komentajan johdolla puolustukseen.

Oma tykistö oli ollut koko ajan toiminnassa ja siitä suurelta osalta johtuikin, ettei vihollinen päässyt välittömästi käyttämään hyväkseen saavutettua menestystä. Ainakin tilapäisesti oli vihollisen murto rajoitettu Pyöräkankaaseen.

Nyt saatiin kokea yksi sodan riemukkaimpia hetkiä: oma tykistö, joka käsitti jo 17 patteristoa, ampui 1/2 tuntia kestäneen valmistelun Pyöräkankaan maastoon. Tykistön keskitetystä käytöstä huolehti everstiluutnantti *Vähätupa*.

Valmistelun jälkeen alkoi oma kaksipuolinen vastahyökkäys osaksi p.33:n pohjoispuolelta, osaksi Vakkilan Salmenmäestä. Varsinaista hyökkäystä tästä ei kyllä muodostunut, sillä ne viholliset, jotka elävänä olivat keskityksestä selvinneet, olivat paenneet lähtöasemiin ja melkein ainoat merkit vihollisesta olivat silvotut ruumiit ja toppahousujen palaset vielä pystyssä olevien puiden oksilla, niinkuin eräs komppanian päällikkö taistelun jälkeen kertoi.

PÄÄPUOLUSTUS- LINJA VAHVISTUU

Tämän taistelun jälkeen alettiin kiirehtiä uuden pääpuolustuslinjan rakennustöitä. Tämä linja tuli kulkemaan p.21 — Rintala — Uusitorppa — Riisaari. Samoin etulinjan ja samalla todellisen pääpuolustuslinjan lähisyvyyttä varustettiin. Korpelan metsikkö varustettiin voimakkaaksi tukikohdaksi — samoin Löppösenmäki ja pääpuolustuslinjan takana p.17 — Uusitorppa. Kaikki saatavissa oleva voima oli varustelutöissä ja kaistan puolustus vahvistui nopeasti.

Myös kaistan panssarintorjunta vahvistui. Rykmentille alistettiin uusia lähitorjuntaosastoja. Ensimmäisenä saapui oman divisioonan Kaasu- suojelukomppaniasta yksi joukkue, joka oli saanut lähitorjuntakoulutuksen, ja pian sen jälkeen Päämajan alaiset 1., 2. ja 9. Erillinen Panssarintorjuntaosasto. Panssarintorjunta kaistalla alkoi olla jo niin voimakas, että voitiin

melko turvallisin mielin odottaa vihollisen uutta panssarihyökkäystä — entistä voimakkaampaakin. Olihan nyt reservinä yhteensä kokonainen lähitorjuntakomppania — eikä lähitorjuntavälineitä enää puuttunut. Vihollisen uutta panssarihyökkäystä ei kuitenkaan kuulunut, vaan sensijaan se alkoi heinäkuun puolivälissä päinvastoin kuljettaa panssarivoimiaan pois Ihantalassa suunnilta.

sen oletettuihin lähtö- ja ryhmittymisasemiin. 20 patteriston keskitys kesti 1/2 tuntia ja sen seurauksena oli, ettei vihollisen hyökkäyksestä kuulunut mitään. Lentotiedustelu totesi, ettei keskitys ollut osunut väärään paikkaan. Ihantalassa järven itäpuoli sai tämän jälkeen olla rauhassa viholliselta, mikä oli rykmentille varsin tervetullut asia, koska III/JR 12 oli jokin aika aikaisemmin hajotetun JR 101:n yksi pataljoona, jonka taisteluarvo oli ajoittain kyseellinen. Komppanioiden vahvuudetkin olivat pienet, mikä osin johtui suuresta hiippausprosentista.

Molemminpuolinen vilkas tykistötoiminta jatkui, samoin kaikinpuolinen asemien va-

TOINEN NÄYTÖS PYÖRÄ- KANKAAN TAPPOTANTE- REELLA

7.7. käytiin toinen Pyöräkankaan taistelu, joka oli miltei täydellinen kopio 3.7. käydystä taistelusta. Nyt uupui vain ilmapommitus hyökkäyksen valmistelusta.

Voimakas tykistövalmistelu edelsi jälleen yritystä ja lyhyen taistelun jälkeen joutui Pyöräkangas jälleen vihollisen haltuun. Hyökkäys pysäytettiin taasen tähän ja oman tykistön koko voimallaan jyrätyä kangasta puoli tuntia suoritettiin jälleen kaksipuolinen vastahyökkäys. Tällä kerralla

venäläisten vastus oli jonkun verran kovempi, mutta suunnilleen hidasta kävelyvauhtia vastahyökkäys edistyi.

Ennen tätä taistelua olivat pataljoonien kaistat muuttuneet. Pyöräkankaalla puolusti nyt pataljoona JR 35:stä (pataljoona *Kairinen*).

Tähän toiseen Pyöräkankaan taisteluun päättyivät varsinaisesti taistelut Ihantalassa. Alkoi asemasotavaihe. Jo ennen tätä taistelua oli havaittu vihollisen kuljettavan joukkojaan pois Ihantalasta. Niitä siirrettiin Vuosalmelle, minne taistelujen painopiste oli nyt siirtynyt.

Havainnot näistä vihollisen kuljetuksista tehtiin kahdesta maatahystyspaikasta. Rykmentin toimesta oli järjestetty

Kenraalimajuri E.A. Vihma (oik.) Ihantalassa JR 12:n komentopaikalla neuvottelemassa III/JR 12:n komentajan everstiluutnantti Aarne Airimon kanssa, joka kaatui Ihantalassa 21.7.44

YLILOIKKARI AMPUU 20 PATTE- RISTOLLA

Yöllä 3./4.7. saatu ylliloikkari kertoi uudesta hyökkäyksestä, minkä piti alkaa 4.7. aamulla kello 5 ja että hyökkäystä tukisi suuri määrä juuri rintamalle saapuneita rakettiaseita. Hyökkäyksen tuli tapahtua Ihantalajärven itäpuolella ja kohdistua siten III/JR 12:n puolustusasemaan. Omat partiomme olivat myös havainneet hyökkäykseen viittaavaa liikettä siellä.

Kello 4 aloitti oma tykistömme voimakkaan keskityk-

rustaminen. Huomiota kiinnitettiin, että vihollinen aluksi Vakilan edessä, myöhemmin muuallakin, eteni edessä olevalle aukealle, missä alkoi kaivautua. Eräs myöhemmässä vaiheessa saatu vanki kertoi, että pyrittiin pois metsästä, koska tappiot puissa räjähtelevistä kranaateista kasvoivat suuriksi. Näiden välipäivien ohjelmaan kuuluivat myös venäläisten yritykset savun turvin koettaa vetää ei kenenkään maalla olevat, vähemmän vaurioituneet panssarivaunut pois. Tehokkaasta tykistön ja jv. aseittemme tullesta johtui, että vihollinen pystyi hinaamaan vain yhden vaunun pois.

Panssarijääkäri Uula Paadarin tuhoama T-70

Oululaisen Toivo Myllykosken tuhoama SU-152

Venäläisten asemia lhantalalan sillan eteläpuolella heinäkuussa suomalaisten asemista kuvattuna

Tyk.K/JR 12:n miehiä etulinjassa lhantalassa

Ämmävuorelle tähytysasema, mistä pystyttiin seuraamaan liikennettä Tali—Rauhämäki -tiellä. Samoja havaintoja tehtiin JR 35:n kaistalta Rajakallionmäestä. Näiltä asemilta saatiin arvokkaita tietoja vihollisen liikkeistä. Silloinen AK:n komentaja kenraaliluutnantti *Laatikainen* kiinnitti asiaan suurta huomiota ja vielä nyt rauhan aikana hän on erikoisesti korostanut näiden kahden tähytysaseman antamien tietojen tärkeyttä.

KOMENTAJAN KUOLEMA

Asemasotavaiheen aikana suoritettiin molemmin puolin väkivaltaisia tiedustelu- ja is-

kujoukkohyökkäyksiä. Eräs meikäläisten suorittama iskuosastohyökkäys on kertomisen arvoinen.

Linjojen eteen tuhotuista panssarivaunuista muodostui vähitellen ikävä kiusa etulinjallemme. Vihollinen pesiytyi niihin tai kaivautui niiden alle tulittaen täältä täyssuojasta ikävästi etulinjaamme ja ampuen ehjiksi jääneillä psv.kanuunoilla.

Näiden pesäkkeiden tuhoamiseksi varustettiin kaksi iskuosastoa, joista toisen muodosti rykmentin jääkärijoukue ja toisen jv:stä ja pioneereista kokoonpantu osasto. Voimakkailla kasapanoksilla ja ps.nyrkeillä varustetun osaston oli määrä räjäyttää vaunut hajalle.

Samanaikaisesti oli tarkoitus kiskaista omalle puolelle yksi vähimmin vaurioituneista Josef Stalin -panssarivaunuista. Tätä vasten oli Ps.D:sta hankittu hinaajaksi yksi KW I-vaunu.

Muistaakseni 18.7., voimakkaan tykistö- ja krh.tulen sekä savujen suojassa, ryhdyttiin tehtävään, joka tosin vain jääkärijoukkueen osalta onnistui. Se räjäytti käsketyt vaunut ja palasi tappioitta takaisin. Joukkueenjohtaja, Mannerheim-ristin ritari vänrikki *Korte* oli viikon ajan yötä päivää etulinjassa maaten suunnitellut tehtävänsä, suunnitelut ja määrännyt tarkoin jokaisen miehen kulkutien, tehtävät jne. — ja tästä olikin tuloksena tehtävän täydellinen suorittaminen.

Toisessakin suhteessa tämä hyökkäys ansaitsee maininnan.

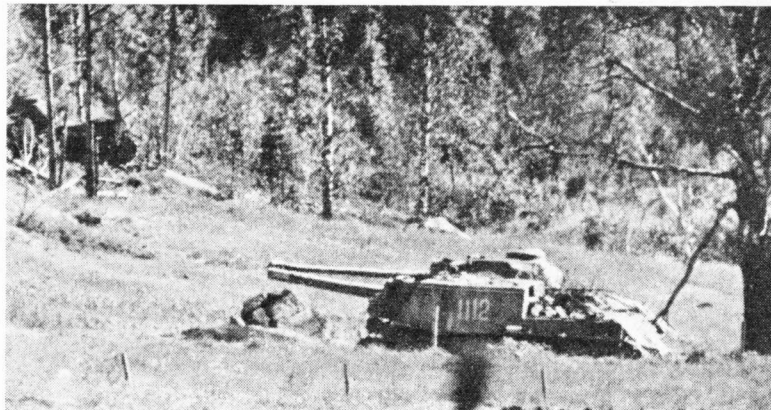
Suoritusta oli saapunut p.33:n tj.paikalta seuraamaan divisioonan komentaja kenraalimajuri *Vihma* esikuntapäällikkönsä everstiluutnantti *Palkaman* kanssa. Toiminnan jälkeen heidän palatessaan tj.paikalta he joutuivat vihollisen

sen krh.keskitykseen, jolloin molemmat kaatuivat.

PANSSARIN-TORJUNTA TIIVISTYY

Pst.suunnitelma kehittyi jatkuvasti. Kaistalle kaivettiin mm. noin 1/2 km. psv.kaiwantoa, uusia miinakenttiä suunniteltiin ja rakennettiin, raskaita pst.tykkejä koetettiin saada niin eteen kuin mahdollista. Käsitakseni mukaan kaistalla heinäkuun puoliväliin mennessä oli ainakin teoreettisesti melko aukoton panssarintorjunta. Siellä oli kaikkiaan 12 raskasta pst.tykkiä, 9 rynnäkötykkiä sekä runsaasti lähitorjuntavälineitä.

Vihollisen voimasta lhantalalan taistelujen aikana en ole onnistunut saamaan tietoja, mutta ainakin useampaan divisioonaan kuuluvia vankeja saatiin. — Erään lentovalokuvauksen perusteella, heinäkuun puolivälissä, saatettiin laskea kuvasta 83 vihollisen tykistön tulipatterin tuliasemat. Näistä tietenkin jotkut saattavat olla valeasemia,

Tuhottuja vaunuja joen pohjoisrannalla

mutta vastaavasti taasen oli sellaisia hyvin naamioituja asemia, joita valokuvasta ei kyetty keksimään. — Vain vihollisen panssarijoukkojen määrystä olen saanut tietoja, mutta nekin rajoittuvat vain niihin vihollisen ps.joukko-osastoihin, mitkä olivat Ihantalan edessä varsinaisten taistelujen päätyttyä 23.7.44. Saatujen tietojen mukaan oli tällöin vielä kaistalla yhteensä noin 170 panssarivaunua ja rynnäkötykkiä.

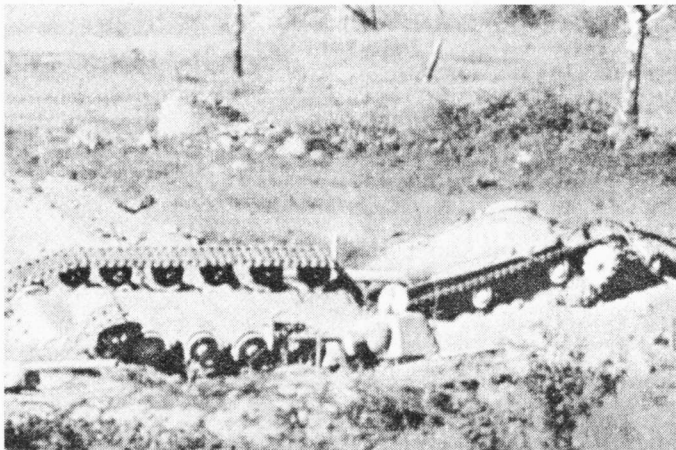
Vihollisen lentovoimien suuruus on toivottavasti selostuksesta käynyt ilmi. Sen lisäksi, että ne osallistuivat hyökkäysten valmisteluun, etulinja ja takamaasto olivat jatkuvasti maataistelukoneiden tulituksen alaisina erikoisesti kovimpina taistelupäivinä 29.6.—3.7. Vaikka tiedot vihollisesta ovatkin näin hatarat, antanevat nämä kuitenkin käsityksen siitä, että todellisesta suurtaistelusta on ollut kysymys.

VIHOLLINEN TAISTELI VALIOKALUS- TOLLA

Esiintyneet vihollisen panssarivaunut olivat parhaita mitä venäläisillä silloin oli tarjota. Suuri osa tuhotuista vaunuista oli Josef Stalin -merkkisiä — myös useita KW:n alustalle rakennettuja raskaita 152 mm:n rynnäkötykkivaunuja oli tuhottujen joukossa puhumattakaan T-34 -tyyppisistä vaunuista. Vain yksi kevyt vaunu T-70 esiintyi ja tuli myös tuhotuksi.

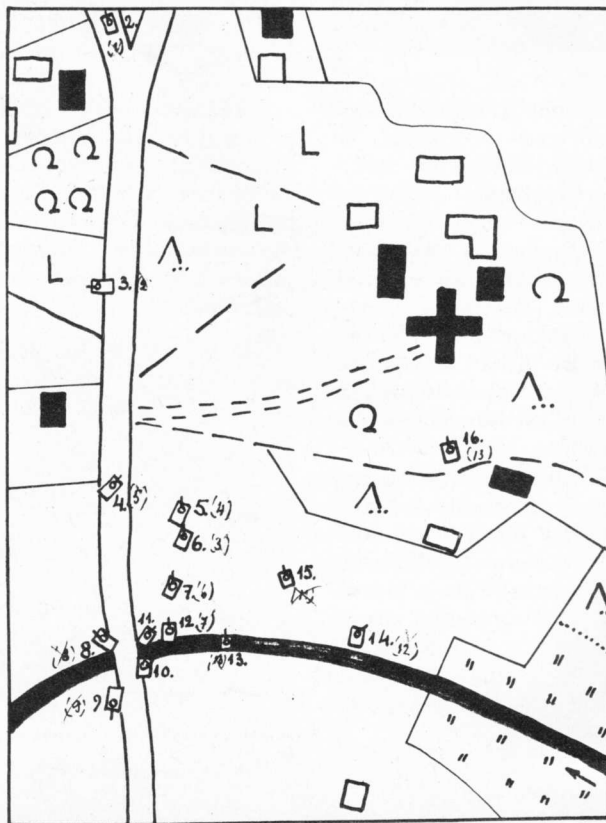
Kaikkiaan tuhottiin Ihantalan taisteluissa lähes 50 vihollisen ps.vaunua. Tähän lukuun eivät sisälly ne vaunut, mitkä Os. Björkman tuhosi Ruunakorvessa ja sen pohjoispuolella.

Usein ihmeteltiin, miksi venäläiset eivät uusineet psv.-hyökkäyksiä, vaikka joka päivä koettiin, että sillä vielä on runsaasti vaunuja. Tähän saatiin vastaus eräältä sotavangilta, joka kertoi, että venäläiset ovat kauhuissaan uusista suomalaisista panssarintorjuntavälineistä. Miehillä ei kylläkään selitetty, että tällaisia aseita on, vaikka jokainen sen hyvin tiesi, vaan uskoteltiin, että vaunut olivat ajaneet suomalaisten panssarimiinoihin.

Panssarintorjunnan satoa Ihantalan siirtamaastossa

Karttaluonnos 1:2000
Ihantalan tihaan etumaas-
tossa olevista vihollispanssa-
reista 7.8.44.

MIKÄ AIHEUTTI IHANTALAN IHMEEN?

Lopuksi muutamia huomioita Ihantalan suurtaistelusta.

HENKI TEKEE ELÄVÄKSI!

Käsittäkseni suurin syy vi-

hollisen hyökkäyksen pysäyttämiseen Kannaksella ja erikoisesti Ihantalan suunnalla ei ollut uusissa lähitorjuntaseissa, ei suuressa tykistövoimassa — vaan se oli itse taistelevissa jalkamiehissä.

Vanha talvisodan aikainen henki oli syttynyt uudelleen.

Ihantalassa taistelevat miehet olivat pääasiassa kotoisin Pohjois-Suomesta — tavallisia reiluja pohjolan jätkiä, joille vapaus on kallis ja jotka eivät kuvia pelkää. He olivat osoittautuneet erinomaisiksi sotilaiksi korvessa ja erämaisissa, mutta nämä Kannaksen materiaalitaistelut osoittivat, että tavallista kovempi pauke ja ryske ei heitä myöskään pe-loita.

Pari kuvaavaa esimerkkiä:

Menin etulinjassa p.33:n luona olevalle tykille vihollisen juuri silloin aloittaessa kii-vaan tykistökeskityksen ja juuri sille alueelle, missä tyk-ki sijaitsi.

Tykkimiehet suojautuivat poteroihin.

Silloin, kesken tykistötu-
len, tähyistäjä huutaa, että yksi vihollispanssari ajaa tietä sil-
lalle. Silloin hyppästi tykin ampuja ylös kuopastaan — hän oli Kaamasista kotoisin oleva Uula Paadar — ja hih-
kasi saamelaisittain:

— Ja pejkele, tässä on sel-
lainen ukko, jolla ei tule suju
pusejooon — ja jos tulee, heite-
tään pusejo pois!

Loikkasi tykille ja ampui
vaunun.

Toinen tapaus:

Olimme vielä Rauhamäes-
sä. Aukean toisessa reunassa
ampui yksi Josef Stalin meistä
poispäin. Yritimme ampua si-
tä kauhulla, mutta turhaan —
matka oli ilmeisesti liian pit-
kä.

Silloin yhtäkkiä hyppäsi
viereltäni muuan oululainen
poika — Toivo Myllykoski —
pystyyn ja ps.nyrkki kädes-
sään juoksi 150 m leveän au-

kean yli välittämättä vihollistulesta — ja pystystä ampui Joosefin palamaan!

Nämä ovat vain pari esimerkkiä vallinneesta hengestä ja tapahtuneet tykkikomppaniassa — millaisia esimerkkejä voisivatkaan kiväärikompanioiden päälliköt kertoa!

PANSSARIN-TORJUNTA

Ei voida sanoa, että Ihantalan suuri panssarintorjuntavoitto olisi hienosti suunnitellun ja järjestetyn panssarintorjunnan ansiota tai että kunnia siitä kuuluisi joillekin erikoismiehille. Tämä voitto oli ensi sijassa sarja pelottomien sotilaiden urotoita, miesten, jotka oman henkensä uhalla osallistuivat vihollisen massojen torjuntaan. Ei ollut aivan yksinkertainen asia tuhota vihollisen vaunuja — aina oli tuhoojan otettava huomioon toisten panssarivaunujen ja jalkaväen miesten tuli.

Myöhemmissä vaiheissa olisi paljon turvallisemmin mielin otettu vastaan vihollisen panssarihyökkäys — silloin oli torjuntavälineitä, yhteysvälineitä, selvät johtosuhteet ja yleensä kaikki edellytykset panssarintorjunnan onnistumiselle.

Jv.tykit, sen jälkeen kun oli saatu kokemuksia niiden tehoittomuudesta panssarintorjuntaan, käytettiin pääasiassa jv.torjuntaan sekä yöaikaan suoritettavaan häirintäammutaan, mikä luonnollisesti tapahtui epäsuorasti.

TYKISTÖN OSUUS

Toivottavasti edellä on tullut esille se suuri ansio, mikä tykistöllä oli torjuntataistelujen onnistumiseen.

Suurin syy siihen, miksi taistelujen alkuvaiheissa hyökkäyksemme kohti Portin-
hoikkaa niin aikaisin pysähtyi, oli siinä, että toiminnan oli tapahduttava ilman tykistön tukea. Mutta sitten, varsinaisen torjuntavaiheen aikana, jolloin parhaaseen aikaan oli

käytettävissä jopa 20 patteriston tuli, tykistön ansioita ei voi kylliksi korostaa: paitsi että se hajotti vihollisen ryhmitynteitä joukkoja, pysäytti torjunnallaan hyökkäyksiä ja laakaisi maaston puhtaaksi vihollisesta vastahyökkäyksiä varten, se antoi paljon luottamusta omille jalkamiehille, jotka havaitsivat, että oma tykistö on vihollisen vastaavan veroinen ja käyttöteknillisesti ylivoimainen. Tykistön tulta käytettiin massoitain, keskitetyksi 5, 10, 15 ja 20:nkin pston iskuina — ja sillä oli vaikutusta, siitä osasivat kertoa sadat vangit.

Raskas heittimistö oli torjunnan suhteen alistettu tykistölle. Käsittääkseni näissä oloissa tämä oli ainoa oikea tapa.

PATALJOONAN KOMENTAJAN KOMENTO-PAIKASTA

Henkilökohtaisesti en ole koskaan saanut niin selvää kuvaa siitä, missä pataljoonan komentajan on oltava taistelujen aikana, kuin nyt Ihantalassa.

Ei hänen paikkansa ole kaukana takana komentopaiksaan jonkun ison kiven juurella korviketta juomassa, mistä sitten puhelimella, radiolla tai lähetejä käyttämällä yritetään johtaa taistelua! Pataljoonan komentajan paikka on edessä, taistelevien miestensä luona — ja juuri nimenomaan siellä, missä kovimmat ja ratkaisuun eniten vaikuttavat taistelut käydään. Pataljoonan komentaja on vielä niin pienen osaston komentaja, että nimenomaan tällaisissa taisteluissa hänen on johdettava paikan päällä ja henkilökohtaisella asiaan puuttumisellaan vaikuttava siellä, missä tilanne on paha. Hänen auktoriteetillaan on suuri — sanoisinko tavattoman suuri vaikutus. Tässä suhteessa oli II/JR12:n komentaja majuri *Torsten von Essen* suurenmoinen esikuva. □

MIEHIÄ IHANTALASSA

Allaolevassa JR 12:n Tykkikomppanian päällikön luettelossa on niiden miesten nimet, jotka hänen tietensä tuhosivat vaunuja rykmentin alueella ja olivat elossa vielä taistelujen jälkeen. Ilmeisesti muitakin tuhoojia oli.

- Ylikersantti **Esko Vilhelm Määttä**, 14./JR 12, syntynyt 26.6.20 Kuusamossa, Rauhanmässä 29.6.44 yksi JS, yksi KV I ja kaksi T-34 -vaunua.
- Sotamies **Toivo Alfred Myllykoski**, 14./JR 12, syntynyt 14.8.23 Oulussa, Rauhanmässä 29.6.44 panssarinyrkillä yksi T-34 ja yksi KV II sekä 1.7.44 Ihantalan kylässä yksi SU-122.
- Sotamies **Matti Kaarlo Kapraali**, 14./JR 12, syntynyt 28.1.23 Alatorniolla, 29.6.44 Rauhanmässä T-34.
- Sotamies **Veli Antti Väisänen**, 14./JR 12, syntynyt 10.1.23 Puolangalla, 29.6.44 Rauhanmässä SU-122.
- Sotamies **Tuure Hujanen**, 14./JR 12, syntynyt 18.10.23 Sonkajärvellä, 29.6.44 Rauhanmässä KV I ja 1.7.44 T34.
- Sotamies **Aarre Antero Erola**, 14./JR 12, syntynyt 10.4.21 Sodankylässä, 29.6.44 Rauhanmässä kaksi T-34-vaunua.
- Alikersantti **Heikki Johannes Leivo**, 14./JR 12, syntynyt 2.3.20 Nokialla, 1.7.44 Ihantalan kylässä 45K/38:lla T-70, tykin ampujana **Uula Paadar**.
- Kersantti **Heino Nikulassi**, 6./JR 12, syntynyt 8.3.17 Kemijärvellä, Rauhanmässä yksi JS-vaunu ja kaksi T-34-vaunua.
- Alikersantti **Väinö Johannes Illikainen**, 6./JR 12, syntynyt 8.1.21 Ranualla, 30.6.44 yksi T-34- ja yksi T-70-vaunu.
- Korpraali **Alpo Luukka**, 6./JR 12, syntynyt 13.1.21 Koi-vistolla, 29.—30.6.44 kaksi T-34- ja yksi T-70-vaunu.
- Sotamies **Erkki Jalkanen**, 6./JR 12, syntynyt 1.7.24 Virtasalmella, 29.6.44 T-34.
- Alikersantti **Pertti Alkku**, 7./JR 12, syntynyt 10.10.20 Alatorniolla, 30.6.44 KV I.
- Kersantti **Kaarlo Johannes Niemelä**, 8./JR 12, syntynyt 8.8.20 Sallassa, 29.—30.6.44 kolme KV I- ja puolitoista T-34-vaunua. ("Puoli vaunua" tarkoittaa, että tuhoaminen on suoritettu yhdessä toisen kanssa.)
- Ylikersantti **Eino Olavi Lohela**, 8./JR 12, syntynyt 28.7.20 Rovaniemellä, 29.—30.6.44 kaksi KV- ja kaksi ja puoli T-34 -vaunua.
- Alikersantti **Mikko Matias Rauhala**, 8./JR 12, syntynyt 20.5.20 Jyväskylässä, 29.6.44 yksi KV- ja yksi T-34-vaunu.
- Sotamies **Sulo Taavetti Kesti**, 8./JR 12, syntynyt 10.5.23 Pulkkilassa, 20.6.44 T-34.
- Sotamies **Esko Asikainen**, 8./JR 12, syntynyt 5.5.24 Rantasalmella, 30.6.44 kolme T-34-vaunua.
- Alikersantti **Lauri Heliste**, 12./JR 12, syntynyt 19.7.11 Kemijärvellä, 29.6.44 Rauhanmässä T-34.
- Sotamies **Sulo Johannes Mäkinen**, 12./JR 12, syntynyt 13.2.18 Pudasjärvellä, 29.6.44 T-34.
- Sotamies **Kalle Richard Kansanaho**, 12./JR 12, syntynyt 8.2.16 Rovaniemellä, 29.6.44 T-34.
- Korpraali **Uuno Repo**, 1.Er.Pst.Os., syntynyt 3.11.12 Orivedellä, 2.7.44 kaksi T-34-vaunua ja yksi SU-152-vaunu.
- Korpraali **Heikki Havulinna**, 1.Er.Pst.Os., syntynyt 7.11.25 Tikkakoskella, 2.7.44 T-34.
- Sotamies **Veikko Moilanen**, 1.Er.Pst.Os., syntynyt 4.7.25 Jäppilässä, 2.7.44 T-34.

Vilman pirtti

Vilmanpirtti eli Vilmajoen savotan pääpirtti, saunoineen ja hartsuvarastoineen. Kuva: Arthur Grönlund v. 1912

VELI ARRELA

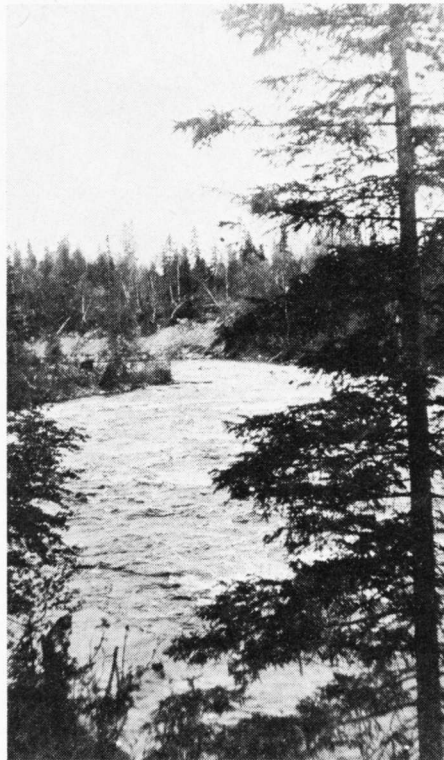
KATSELLESSANI isäni jälkeenjättämiä papereita löysin niiden joukosta vanhan rapistuneen valokuva-albumin. Se oli jostakin kohdalon oikusta säästynyt sodan tuhoilta, jotka perhettämme muuten olivat koskettaneet.

Kuvakokoelman sivuja selaillessani pysähdyin aukeamalle, jossa erään jo kellastuneen kuvan alle oli kauniilla kaunokirjoituskäsialalla kirjoitettu sana ”Vilman pirtti”. Musteena oli ilmeisesti käytetty arkistokäyttöön hyväksytyä tavaraa, koskapa kirjoitus oli säilynyt muuttumattomana lähes 65 vuoden ajan.

Tämä isäni aikoinaan jo ennen ensimmäistä maailmansotaa ottama kuva silloisen raja-alueen savottakämpästä johti ajatukseni muutamaa vuosikymmentä myöhäisempään samoilla seutuvilla käytyyn sotasavottaan ja silloiseen Vilmanpirttiin.

ISÄN JÄLJILLÄ

Me 6.D:n joukot, joihin rykmenttimme JR 33 kuului, olimme moninaisten vaiheitten ja erämaataipaleitten jälkeen päätyneet Vilmajoen tuntumaan valtakunnan vanhan itärajan taakse. Kartoissamme joen nimeksi oli merkitty ”Verman”, mutta joukossamme olevat sallalaiset muistivat joen alkuperäisen nimen ja meidän käytös-

Vilmajoki — silloinen uittoväylä ja jatkosodan rintamalinjojen rajaväylä Foto: Arthur Grönlund v. 1912

sämme nimeksi sitten tuli Vilmajoki lokakuusta 1941 alkaen. Tanne hyökkäys kohti Kantalahtea pysähtyi talven saapuessa ja resursien kuluessa loppuun.

Sitä ennen oli rykmenttimme taistellut saksalaisia tukien Killuntaivaarassa, Nurmitunturilla, Nuottavaarassa ja paljon verta vaatineessa Voitajoen ylityksessä. Lopulta oli siis pohjastuttu rykmentin rippeiden kera Vilmajolle.

Todellakin — saa sanoa, että

rippeet meistä oli jäljellä ja muistimme miesvahvuuden osalta talvisodan joukkoja. Taisipa olla niin, että miesluvultaan ”iskuvoimaisimman” komppanian taistelu vahvuus oli 25 miestä ja pataljoonan esikunta käsitti komentajan lisäksi vain adjutanttin ja lähettiupseerin. Oli ollut sodan Grotte-myllyssä kova jauhatus käynnissä.

Kun saimme hieman vedetyksi henkeä ja jonkinlaiset puolustusasemat kuntoon, ryhdyimme miettimään myös jonkinlaista viihdytystoimintaa, sillä elämä oli lievästi sanottuna ankeaa keskellä asumaton korpea, vaikka muonitus toimikin hyvin. Saimmehan siihen aikaan sekä saksalaisen että suomalaisen muonan.

Mutta sotilaskaan ei elä pelkää leivästä, vaikka sen särpimeksi tarjottiin saksalaisten toimesta niin stettiniläistä selterivetä kuin alkoholitonta omenamehuakin, joka pullon kyljessä olevan ”alkohol”-sanan ansiosta meni sanan voimalla päähän kuin parempikin. Myöhemmin tulivat joukkoon sitten ”leikatut” aineet, kuten ”Rhum-verschnitt” ja ”Konjak-verschnitt” sekä jostakin vallatusta tanskalaisesta akvaviitti-tehtaasta besorgattu ”akkavitti” — kuten pojat sitä kutsuivat. Tuli myös ranskalainen punaviini ja kaiken kukkurana italialainen luumuviina ”Grappa” eli musta surma, kuten se meillä tunnettiin.

Vilman pirtti

KÄMPPÄ NOUSEE

Totesimme kuitenkin, että ei yksin tällä juomapuolellakaan voitu luoda viihtyisyyttä kuin hetkeksi, sillä seuraava päivä oli tavallisesti vielä ankeampi kuin edellinen. Pataljoonan komentajamme majuri *Eino Mikael Nurmelakin* totesi tä-

valvoa, etteivät virvoitusjuomat johtaisi ylettömyyksiin. Olin siis jonkinlainen pukki kaalimaan vartijana.

Kutsut lähetettiin myös silloisille ystävillemme ja hyvälle aseveljillemme saksalaisille, jotka puolustivat suomalaista maata vasem-

nuorukainen ei kestänyt painetta, vaan tapatti itsensä.

No — suurin osa kesti ja tältä kestävämmältä puolelta kutsuimme saksalaisvieraat. Suomalaisia edusti rykmenttimme komentaja jääkärieversti *August Mäkinieni* seurueineen ja hänen saavuttuaan

JR 33:n miehiä etenemässä Vilma- eli Vermanjoen maastossa

män asian ja määräsi rakennettavaksi sotilaskodin. Joukkommehan koostui pääasiallisesti reiluista Pohjolan jätkistä, joille kämpän teko oli tuttua. Ei siis tuottanut vaikeuksia löytää kirvesmiesryhmää, joka lomapalkalla alkoi kaataa honkia ja iskeä salvosta koirankaulalle ja seinähirsien väliin tukkeeksi sammalta niinkuin olivat savottakämppien teossa tottuneet tekemään.

Oli marraskuun loppupuoli ja kun vastarannan kiiskit Vilmajoen itärannalla nuolivat omia haavojaan ja siten antoivat meille täyden rauhan, työ edistyi niin nopeasti, että pirtti oli valmis jo joulukuun alkupäivinä.

Avajaispäiväksi määrättiin joulukuun kuudes, joka muutenkin sopi suunnitelmiimme, sillä se taisi olla lisäksi komentajamme syntymäpäivä, joten oli syytä kaksinkertaiseen juhlintaan.

Asetettiin jonkinlainen juhlatoimikuntakin ohjelmaa suunnittelemaan. Minun osuudeksi tuli toimia jonkinlaisena juhlamenojen ohjaajana päätehtävänä kuitenkin

malla sivustallamme kaukana kodeistaan eivätkä olleet aivan samassa asemassa taistelujen suhteen kuin me, mehän puolustimme omaa maatamme ja saksalaiset tukivat pyrkimystämme toteuttaen kuitenkin samalla osuuttaan suuressa maailmanvalloitus sodassa.

KAAMOSTA JA JUHLAA

Koitti sitten juhlapäivä — tai oikeastaan ei voi sanoa, että koitti, sillä Lapin pimeys oli silloin raskaimmillaan. Tuntui, että mustanpuhuva taivas painoi hartiatkin kasaan saati sitten mieltä. Kun se kaamos oli meillekin raskasta, niin voi arvata, miltä se tuntui etelän miehistä — saksalaisista. Muistan eräänkin nuoren saksalaisen vänrikin, joka näinä päivinä kyseli minulta hyvin hermostuneena, tuleeko aurinko enää koskaan näkyville. Yritin häntä lohdutella, että kyllä sen almanakan mukaan pitäisi kevätkorvalla jälleen ilmestyä, mutta vakuutteluni ei ilmeisesti ollut kyllin tehokasta, sillä tämä

alkoi juhla.

Ensin syötiin päivällinen, joka muistaakseni koostui hyvin kansainväliseltä pohjalta: oli berliiniläistä v. 1936 leivottua ”Dauerbrotia”, (kestoleipää), sen päälle vedettäväksi tanskalaista voita, hollantilaista juustoa, italialaista kirsikkamarmelaadia ja mausteeksi johonkin väliin unkarilaista paprikaa. Lämpimänä ruokana oli ns. puhvelinlihaa, kuten sitä kutsuimme — suuri paistinkimpale säilykepurkissa. Lämmitettynä tarjottiin myös japanilaista tonnikalaa ja lopuksi todellista ”Bohnenkaffe” eli pöönäkahvia, kuten se meidän kielenkäytössämme kuului.

Ja juomina sitten kaikkea tuota edellämaintittua...

On vallon ymmärrettävää, että pirttimme täytti pian puheensorina sekä intialaisten sikaarien ja saksalaisen ”Junon” savu puhumattakaan erilaisten juomien aromeista.

UUSI VILMANPIRTTI VIHITTIIN

Ohjelmakin sitten alkoi ja sen

Tulenjohtopaikka Verman- eli Vilmajoella

aloitti pataljoonamme komentaja majuri Nurmela, joka antoi tälle sotilaskäyttöön tarkoitettulle honkapirtille nimen "Vilmanpirtti". Sitä en muista, lyötiinkö kasteen merkiksi seinään rikki sektipullo, mutta maljat kuitenkin kohotettiin.

Erityistä lämpöä ja saapa sanoa että jonkinlaista kaihomielisyyttäkin loi tilaisuuteen, kun saksalaiset ystävämme Oberleutnantit *Rösch* ja *Sager*, joiden rinnassa oman I luokan rautaristin rinnalla kiilteli tuore suomalainen VR 4, nousivat yhdessä pataljoonamme rohkean ja taitavan lääkärin *Y-P Karhusen* kanssa laulamaan vanhoja saksalaisia ylioppilaslauluja. Taisipa siinä joulun läheisyys vaikuttaa sen, että lopuksi kaikui "Stille Nacht, heilige Nacht" ja tuntuipa silloin itsekullekin tarvetta niistämiseen, sillä jollakin tavallahan oma herkkyyks piti peittää.

* Juhla jatkui. Eräässä vaiheessa minulta kysyttiin, missä rykmentin komentaja on. Lähdin ulos ja kysyin, onko häntä näkynyt. Vartiomies kertoi, että eversti aikoi käväistä nurkan takana. Menin kurkistamaan sinne, muttei ketään näkynyt.

Lähellä olevan kämpän pienestä

ikkuna-aukosta kiilui karbiiditujun valo. Suuntasin kulkuni tähän kittiläläiskomppanian tupaan ja siellä pöydän kahden puolen olivat sijoittuneet everstimme ja kittiläläinen isäntämies syvämietteisesti keskustelemaan Suur-Suomen tarpeellisuudesta. Tuntuivat molemmat olevan sitä mieltä, että kairaa piisaa meille tarpeeksi rajojemme sisäpuolellakin, mutta rajaa on puolustettava.

Vieraat poistuiivat. Juhla päättyi. Alkoi harmaa sotainen arki, mutta tämä juhla oli kuin kirkas välähdys siitä, mitä olimme menettämässä ja minkä puolesta kannatti taistella.

Tällaisia tunnelmia ja muisteluksia herätti minussa kellastunut Vilman pirtin kuva vuodelta 1912. Siinä se rehotti kaikessa komeudessaan: pyöreät seinähongat ja niiden väliin tungetut sammalet, lautakatto ja pienet ikkunansirut. Tämän rakensivat tukkisavotan miehet rauhanmittelöissä jo ennen minun sukupolveni syntymää.

Tuntuu jollakin tavoin merkittävästi, että me näiden rauhan miesten jalanjäljissä sotapolkua kulkevat rakensimme samoille sijoille samalla tavalla ja samanlaisen pirtin sotasavotan pääpirtiksi. □

KASKU KIERTÄÄ

ISÄNMAALLINEN MIES

Ollessamme vuonna 1943 JR 23:n riveissä Lotinanpellon lohkolla sattui kerran, että keittoon pantu liha ei ollutkaan aivan ensiluokan tavaraa, vaan jo kaukaa hajusta huomasi, että se oli pilaantunutta.

Soppa ei maistunut juuri kenellekään ja asiasta mentiin kertomaan valistusupseerille luutnantti *Reino Alakuljulle*. Tämä lähti selvittämään, oliko soppa todella pilaantunutta, ja poikkeuksetta jokainen sanoi näin olevan. Oli kuitenkin eräs sotamies *Jokinen*, joka muutenkin oli varsin sotilaallinen mies ja puhutteli korpraaliakin herraksi. Hän vastasi luutnantin tiedusteluun sopsan pilaantuneisuudesta:

— Herra luutnantti! Minä olen niin isänmaallinen mies, että en moiti ruokaa — mutta en kyllä sitä myöskään syö!

Sillä oli asia selvä.

Toivo Ojanen, Tammela

Rautatieelottana Itä-Karjalassa

Äänislinnassa Itä-Karjalan rautateiden muonituspäälikkänä toiminut entinen lotta Hilma Aitovieri, entinen Kuosmanen, muistelee vaiherikasta sota-aikaa Itä-Karjalassa, jossa rautatieläiset ja matkustajat sotilaat oli muonitettava niin liikekeskuksissa kuin maaseudun yksinäisillä pysäkeilläkin.

Sodan jälkeenkin Hilma Aitovieri on toiminut sotilaiden parissa mm. Merisotakoulun emäntänä.

”IDÄN PIKAJUNA” Helsinki—Äänislinna pysähtyi puuskuttaen Äänislinnan asemalle iltahämärissä, maaliskuun viimeisenä päivänä 1942.

Huhtikuun ensimmäinen päivä aukeni eteeni sumuisena ja harmaana sekä mahdollisimman apeana.

Kesäinen aurinko jo sulatteli lumipeitteitä paljastaen armottomasti pinnan alle jääneen kaikenlaisen töryn ja saastan, jota syksyn ja talven aikana ohikulkevat sotajoukot ja paikallinen väki olivat jälkeensä jättäneet.

LOTAT MUONITTAVAT RAUTATEITÄ

Lotta Svärd -keskusjohtokunnan Rajatoimisto oli saanut tehtäväkseen muonitushuollon järjestämisen vallatun alueen rautateilla.

11.Liikennejakson eli Itä-Karjalan rautateilla toimivat kolmellakymmenellä asemalla virkamiesruokalit sekä viisi asemakanttiinia.

Tämä alue, jonka hoitoon minut komennettiin, käsitti alueen Veskelys—Äänislinna—Karhumäki—Syväri.

Muonitushuollon järjestelyssä olivat hyvät neuvot tarpeen.

niitä käytännön toimita.

Kaikesta oli puutetta. Ruokailuastioiden ja välineiden hankinnoista oli aloitettava. Keittopadaksi ei riittänyt yksi venäläinen 250 litran kenttäkeittiö aseman ruokalassakaan — puhumattakaan itse keittäöstä!

Rautatieupseeri kapteeni Erkki Tarvonen osoittautui tarmokkaaksi työtoverikseni. Hänen ansiostaan saimme heti käyttöömmä sopivan määrän Alfa-Laval -keittimiä puolustusvoimain varikolta. Alfa-keitin on kätevä, kun siinä voi sekä keittää että kääristää.

Hernekeitto ja räiskäleet ovat aina olleet sotaväen ruokalistalla niitä kaikkein halu-

vikkeiden säilytystä ja varastointia sekä jakelua varten.

Samanaikaisesti aloitettiin keittiöiden ja ruokailupaikkojen vireä rakennuskausi.

OMA-ALOITTEISUUS ON VALTTIA

Vedestäkin oli huutava puute, koska se piti ajaa kaukaisesta vesipostista. Kuljetuskalustoa meillä lotilla ei ollut.

Sain tietooni, että Äänislinnan kuljetusvälinevarikon päällikkönä toimi kapteeni R. Vatanen. Pyysin ja sain häneltä apua vesipulmaamme.

Ripeän korjausvaiheen jälkeen muonitushuoltoomme pääsi toteuttamaan sopivaa palvelumuotoa aina liikekannalla olevien henkilöiden ravinnontarpeen tyydyttämiseksi.

Suurimmat ruokalit toimivat ratajakson päätepuoleilla. Niissä työskenteli useita lotia. Väliasemilla, 6—15 miehen ruokalioissa, toimi vain yksi tai kaksi lottaa.

Juuri näitten yksinäisten lottien työtarmo ihailin suuresti: hänen hoitivat koko ruokatalouden siivouksineen ja kaikkineen, olipa heillä lehmä, sika ja kanojakin hoidettavanaan. Kesäinen puutarha loihti piristävän väriäikän harmaiden rakennuksien lähetyville ja mikä parasta: se antoi vaihtelua aterioille.

Muonituslotan työpäivä venyi parhaissakin tapauksissa 10—15 tuntiseksi eikä edes ymmärrettyään purnata. Pääsääntönä oli saada palvelua heitä, joita varten olimme matkaan lähteneet.

JATKUU SIVULLE 422

Äänislinnan rautatieasema oli tuttu kaikille Itä-Karjalan sotureille

Junat ovat aina liikenteessä ja henkilökunta niiden mukana, joten normaalit määrätty ruoka-ajataan eivät sopineet.

11.Liikennejakson päällikön majuri Rintalan kanssa käydyissä keskusteluissa sain tärkeitä ohjeita, joista oli turvallista lähteä toteuttamaan

tuimpia mielen muokkaajia! Niin tapahtui nytkin: pahat tuulet muuttuivat leppoisiksi räiskäleiden ansiosta.

15.Ratajakson päällikön insinööri majuri U Kivikurun ansiokkaalla ja myötämielisellä toiminnalla saimme asianmukaiset varastosuojat elintar-

Kaikista yrityksistämme huolimatta saimme ottaa vastaan kirpeitäkin arvosteluja hymysuin, koska ruoka on aina se, josta arvosteluja riittää. Tekipä niin tai näin, sattui usein väärin päin.

JUUSTOSOTA

Elintarvikevarikko jakoi keran Koskenlaskija-juuston tilalle Aura- eli homejuustoa, joka oli outo tuttavuus monelle ruokailijalle.

Muonan saavuttua määränpäähän ruokapöytiin alkoi muonituspäällikön puhelin soida muun muassa näin: ”Te olette huolimaton ettekä tarkasta saamaanne muonaa ettekä valvo etujamme! Otatte vastaan ja lähetätte vielä tänne ruokaloihin mädännyttä juustoa — koko asema haisee mädäntyneelle jalkahielle! Tarkoitattaako muonituspäällikkö, että meidän pitäisi tätä jopa syödäkin!”

Koetin selvittää tätä juustolaatua, mutta heti alkuun katkesi selvitykseni: puhelinkeskustelu katkesi ja kello soi korvaan niin että tärykalvot tärähtivät.

Seuraavana päivänä totesin vain, että edessäni on homejuustoa enempi kuin yhden miehen tarpeeksi.

Sitten ilmestyi luokseni mies veturivarikolta kuin tuulispää, iski eteeni paketin ja selitti: ”Tässä on teille juustonne! Tiedättekö mitä tämä on? Meinaatteko myrkyttää meidät tällä?! Syökää itse haiseva sontanne!”

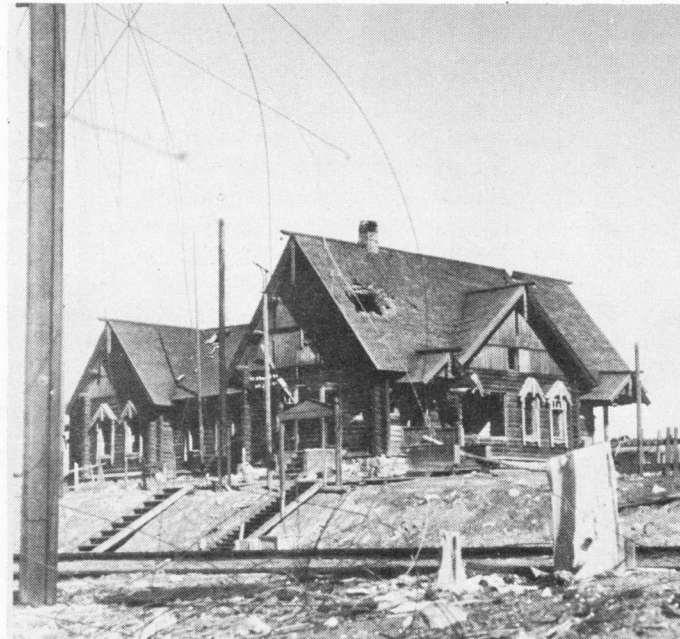
”Se on hienimpiin laatuhiin kuuluvaa juustoa”, koetin selittää, mutta en saanut suun vuoroa.

Päätin, että kuuntelijan osa olisi edullisempi kiperässä tilanteessa. Koetin saada huoleton tonta hymyä huulilleni, mutta mies ärtyi ja tokaisi vihaisena: ”Saakurin Mona-Liisa — vielä hymyilet!”

Samalla hetkellä toimistoni ovi avautui ja Ruth-emäntämme laski pöydälle kaksi kuppia korviketta pullan kera — kuten vastaanotolle kuuluu. Kuppi kuumaa laukaisikin tilanteen. Tullessamme myöhemmin tiellä vastakkain

Syrjäinen pääteasema Maaselän kannaksella

Krivin rautatieasema sodan jaloissa

hymymme ei enää ollut Mona-Lisan, vaan sitä tavallista suomalaista leveätä hymyä.

Seuraavaksi tuli soitto Karhumäestä, äkäinen miesääni: ”Missäs se yksi sokeripala on, kun kolme sain ja neljä kuuluu?”

”Jospa tietäisin, hakisin ja ojentaisin sen teille! Kun nämä joulukiireet menevät ohi, etsin sen kadonneen sokeripalan ja palautan omistajalleen.”

Hyvän joulun toivotuksiin päätimme puhelinkeskustelumme tälläkin kertaa.

SIKAMAISTA

”Komea joulupöytä”, sanoi virkamies, kun kahta 130-kiiloista sikaa karsinassa ihasteli. Eikä hän pahemmin erehty-

nytäkään, sillä possut syötiin joulupöydässä.

Suuremmissa ruokaloissa hoidettiin useita sikoja. Näin saimme liha-annokset runsaammiksi ruokailijoillemme. Ja mikähän lienee ollut vika, kun teurastettavan sian pää yht’äkkiä kasvoi melkein puolen ruhon painoiseksi? Oli näet pakko käyttää konsteja silloin kun elintarvikevarikolle teuraspaino ilmoitettiin. Päät ja sisälmykset kun eivät kuuluneet ruhopainoon...

Sikataloutemme radoilla paisui valtavaksi, kun sikaperheeseen ilmaantui yllättäen komea emakko. Ensi töikseen se lisäsi perhettä 14 pikkuposulla.

Possut antoivat myöskin ilon aiheita: niinpä Itä-Karjalan rautatiehallinnon lotta-

emäntä Agnes hoiteli posuaan kuin lemmikkieläintä. Osku juoksenteli vapaana kuin uskollinen kartanokoiria keittiön ja sikalan välillä. Agnes syöti sitä valituin paloin, pesi ja hoivaili kuin perheen jäsentä.

Sitten isännät päättelivät, että tippa ei tee pahaa Oskullekaan. Silloin Osku kyllästyi ihmismäiseen eloonsa ja päätti muuttaa tapansa jälleen sikamaisiksi, aseenaan syömälakko.

Siitäkös Agnes hermostui ja hätääntyi, kutsui minut katsomaan Oskua ja hälytytti jo teurastajankin.

Osku makasi rentona karsinassaan, puhtaassa kaukalossa hemaiseva perunasose koskemattomana.

Koetin saada sian ylös, mutta turhaan. Sitten rupesin koviin toimiin: potkaisin sen hereille. Silloin se ponkasi ylös ja kiiti kuin salama karsinastaan hevosen pilttuuseen lantakasalle.

Ymmärsin Oskun vaivat. ”Agnes, hae kuumaa vettä ja ruisjauhoja, lääkitsen sian.”

Tein Oskulle mieluisan ruoan, hevosenlanta-ruisjauhoseoksen. Sen ahnaasti maistuteltuaan Osku oli taas virkeä ja iloinen.

Mutta Agnespa kauhistui moista ruokaa ja sanoi vihaisena murteellisella suomenkielellään: ”Nyt sika olla pilaantunut, minä en anta ihmiselle hevosen paska syödä, vie se pois tai minä tappa sika ja haattaa!”

Yhteisymmärykseen kuitenkin päästiin ja aikansa Osku teurastettiin ja syötiin-kin.

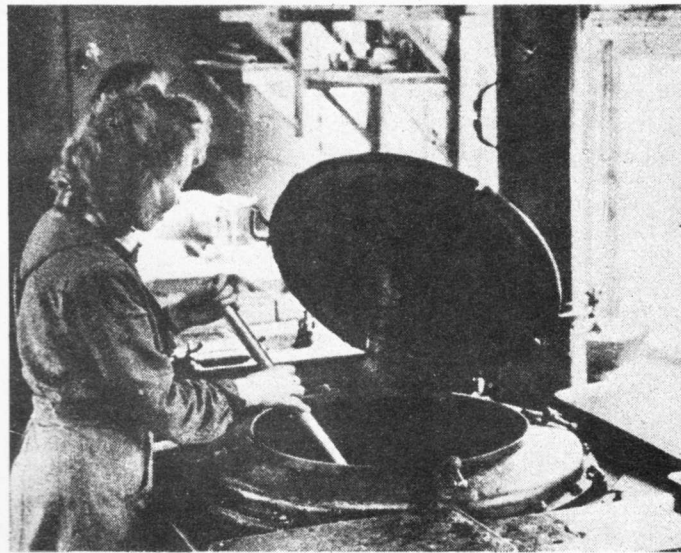
SOTA MUISTUTTI OLEMASSA-OLOSTAAN

Tarkastus- ja neuvontamatkoja tehdessämme emme voineet välttää vaarajakaan.

Ensimmäisen tulikasteeni Itä-Karjalan radoilla sain 31.5.42 matkalla Syväri—Äänislinna. Vihollinen teki kaksi ilmahyökkäystä junaan vastaan, me matkustajat juoksimme metsän suojaan ja juna-

vaunujen alle, jossa tuntuikin olevan paras suoja, koska ammuksien rapinasta vaunujen katolle päätelimme, että leikki on kaukana. Kolme henkilöä haavoittui tässä kahakassa.

Rautatiet näyttivät olevan viholliselle erittäin mielenkiintoinen kohde. Niinpä jouduimme usein viholliskoneiden hätyyttämiksi, kuten elokuun 3. päivänä 1942 tullessamme työmatkalta junalla Karhumäki—Äänislinna. Neljä vihollisen konetta yllätti tällöin junamme, jota kohden ne hyökkäsivät pyyhkien aseiltaan kulkuneuvoamme saa-

Rautatiepioneerien "ravintolavaunu", lotta keittämässä

Taittuipa se taival näinkin; kirjoittaja polkee resinää ja Saara Mäki on kyydissä huoltomatalla

matta kuitenkaan mainittavaa aikaan. Onneksemme sattui paikalle oma hävittäjäamme pudottaen yhden punatähtisen keskelle rataa ja ajaen kolme muuta pakosalle.

Metsissä samoilevat viholliset harrastivat öiseen aikaan härintää pienemmillä asemilla eri puolilla rautateitä. Niinpä Puujoen asemalla eräänä yönä lotta heräsi kovaan kolinaan ja huomasi kuyn valossa, kuinka piippalakkinen ukko pyrki sisään ikkunasta. Lotan kovaan huutoon ukko pakeni niin että ikkunat kolisivat!

Näin jatkui kolmena yönä peräkkäin, kunnes saimme vartion, jolloin rauha palasi Puujoenkin asemalle.

Kaikkein järkyttävimmän menetyksen koimme Itä-Karjalan radoilla 28.2.44, kun

15. Ratajakson päällikkö insinööri majuri U. Kivikuru ja neljä muuta sotilashenkilöä hänen kanssaan kaatuivat purkaessaan suutariksi jäänyttä lentopommia radalta Karhumäki—Äänislinna.

Itä-Karjalan rautateiden muonitushuollon lisäksi, jossa olimme jo päässeetkin varsin tyydyttäviin tuloksiin, jouduimme muonittamaan ohikulkevia sotilaita Äänislinnan asemalla. Nämä olivat kotiutettavia vanhempia ikäluokkia taikka toiselle paikkakunnalle siirrettäviä joukko-osastoja. Tämänkaltaiset muonitukset tapahtuivat yleensä öiseen aikaan kenttäkeittiöiltä.

Useita reserviläiskomppanioita sekä työvelvollisia kuului myöskin pysyvästi huoltoomme.

FANNI LUUKKONEN JA UKKOHERRA

Yhtä tärkeää kuin arkinen työ oli myöskin henkinen huolto.

Todellista mielenvireyttä antoi meille lotille, kun Lotta Svärd -järjestön johtaja *Fanni Luukkonen* ja Rajatoimiston päällikkö *Annikki Nissinen* vierailivat keskuudessamme.

Liikennejakson päällikkö antoi käyttöömmek rata-auton henkivartijoineen. Korkeilla vierailimme oli aikaakin varattu riittävästi keskusteluun rautatielottien kanssa jokaisella asemalla. Päällikoillä oli

taito kuunnella lottien iloja ja huoliakin.

Johtajien tervehdyskäynti antoi uutta voimaa paljon vaativissa tehtävissä. "Järjestys on työni vipuvarsi, joka kantaa raskaimmankin taakan", lausui johtaja erotessamme Suojärven asemalla.

Marski — Ukkoherra; niin nimitys kuului likaisen rintamasotilaan huulilta Karhumäen asemalla.

Olimme tarkastusmatkalla rata-autolla kirjurien *Mannerin* ja *Lahtosen* kanssa. Manner pyysi autolle lähtölupaa, jotta pääsisimme matkalle ennen lomalaisjuna. Karhumäkeen oli kuitenkin juuri tulossa ylimääräinen juna ja vastan jälkeen on meidän vuoromme, ilmoitti junanlähettäjä.

Asemalle oli kerääntynyt lomalle lähteviä rintamamiehiä. Laiturilla oli päällystöä ja sotapoliiseja, jotka kehittivät joukkoja väistymään sivuun, että junan pysähdyspaikka jää avarammaksi.

Juna lipui hiljaa asemalle. Kului tavallista pitempi aika ennen kuin vaunun ovet avautuivat.

Tiesimme, ketä odotetaan. Päällystö oli asettunut oviaukon eteen. Ovi avautui ja siihen ilmestyi Suomen

Lähtö on edessä. Lotta Ruth Molin hyvästelee aunukselaista ystäväänsä

Marsalkka, katseli hetken ja astui asema-aukiolle.

"Kato Marski perkele!" kuulin vierelläni seisoneen hämmästyneen sotilaan halituneena lausuvan.

"No niin on saatana!" toinen lisäsi näkemästään suunnattomasti ilahuneena.

Marski suuntasi askeleensa rintamamiesryhmää kohten, jossa mekin olimme.

"Nyt ropataan kättä Marskille! Voi saakeli, kun on paskaset hynttyyt päällämme", kuulimme jonkun lausuvan.

Marski kätteli jo sotilaitansa. Hänellä riitti sana jokaiselle tervehtiessään. Marskin kysyessä minulta: "Missä on lotan sijoituspaikka", vastasin: "Hoidan rautatiemuonitukset Itä-Karjalan radoilla". "Rautatiet ovat hyvin tärkeät hoidettavat," Marski totesi. Ansaitun kotiloman toivotuksin hän käänsi askeleensa vastaanottajiansa kohti.

"Olipa kerrankin hyvä tuuri, sai paiskata lapaa Ukkoheralle", kuului miesjoukosta, jossa sattui olemaan yksi lotakin.

LÄHTÖ ON EDESSÄ

Aika kului, sotatapahtumat kärjistyivät Karjalan kannaksella, josta paine heijastui pian meillekin. Joukko-osastoja siirrettiin toisille lohkoille ja lottien työpäivä venähti pitkäksi, koska armeijan johto pyysi muonitusta ohikulkeville joukoille Äänislinnan asemalla. Niinpä *Irja Liimatainen*, *Saara Mäki* ja minä hoidimme muonituksen liikehtiville joukoille. Kiersin asemilla lottien luona ja annoin ohjeita tulevia tapahtumia varten. Kasvitarhamaatkin alkoivat jo viheriöidä, lottien työn tulokset näkyivät toisillekin katselijoille.

Tilanteen muuttuessa rautateillä tehtiin pitkiä työpäiviä, oli saatava lisämuonaa. Sikoja teurastettiin, perunoita oli kellarissa — siinäpä ravinnon alku. Ruokaa oli kaiken aikaa tarjolla, määräaikoja ei noudatettu. Kanttiinointimakin siirrettiin ruokaloiden hoitoon ja kanttiinilotat lähetin koti-Suomeen.

Majuri Rintala piti minut tilanteen tasalla koko ajan. Insinööri majuri A. *Peitsara* järjesti meille rautatievaunuja varastojen tyhjentämistä varten.

Liikenne kiihtyi radoilla päivä päivältä.

19.6.44 Pienikylä ja Vitsa-

Tarkastusmatkalla Karhumäen suunnalla, vasemmalla kirjoittaja ja oikealla kirjuri G. Manner

kylä lopettivat muonituksen. Karhumäki huolsi heidät.

20.6. klo 21.00 joukkomme poistuivat Karhumäestä, joten liikenne ja muonitus lopetettiin. Ruokailu oli juuri menossa, kun saimme lähtökäskyn: 15 minuutin kuluttua oltava lähtövalmiina! Lähtökahvipullat jäivät paistamatta, vaikka uunikin oli jo kuuma. Myöhemmin sain tietää, että muuan tuttu rintamasotilas tuli paikalle ja paistoi pullat.

21.6. Syvärin ja Tšolman asemat lopettivat toimintansa.

23.6. Käppäselkä, Lisma ja Ilomaselkä poistuivat onnellisesti, vaikka rautatie yöllä oli katkaistu — samoin Tokkari, Latva, Puujoki ja Orsijoki jättivät asemansa.

25.6. Kontupohjan, Suunun ja Suojun asemilta loppui liikenne, lotat lähetettiin Suojärven rajatoimistoon. Näin oli toiminta lopetettu Karhumäen ja Syvärin suunnalta.

Äänislinnan asemalla liikenne jatkui kiireisenä. Muonavarastoja lastattiin rautatievaunuihin, missä vain oli tyhjää tilaa.

Juhannusaatto Äänislinnassa oli kaunis ja aurinkoinen, mutta juhannuspäivänä yllätti takatalvi. Se oli oikein todellinen murheen päivä.

26.6. kaupunki oli jo peiloittavan hiljainen ja sinne

meneminen ilman vartiomiestä oli ankarasti kielletty. Käydessäni Karamäen elintarviketarvikolla katsomassa, oliko mitään saatavaa, oli siellä vain sokeria. Kiertäessämme autolla kaupunkia totesimme, että paras on totella liikkumiskieltoa.

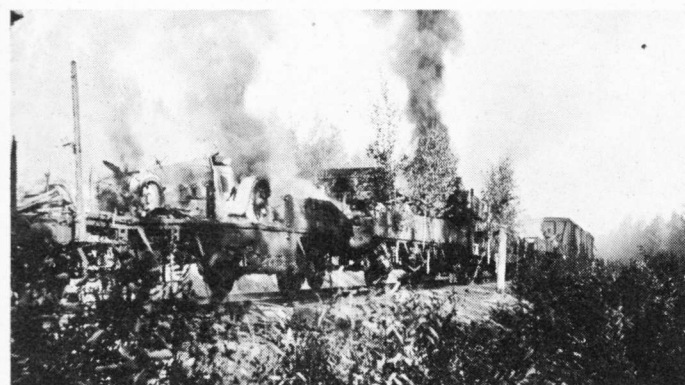
Kiersimme vielä rajatoimistossa, lottahovissa ja sotilaskodissa ja totesimme, että siellä olivat jo käyneet ilkivalan harjoittajat.

Kaupunki oli kuin hylätty, ei yhtään ainoata ihmistä näkynyt.

Mutta junien lastauspuuhat jatkuivat kiivaassa tahdissa, asemalla oli liikettä. Eri suunnilta kuuluvat räjähtelyt todistivat, että sotatoiminta lähestyy. Työssämme olleet paikkakunnan naiset eivät enää tulleet näköpiiriimme. Äänislinnan asemakanttiini oli kuitenkin puhdistettu ja laitettu juhlauntoon, samoin kaikki työskentelykohteemme.

ÄÄNISLINNA JÄÄ

27.6. aikaisin aamulla liiken-

Juna palaa

nejakson päällikkö majuri Rintala ilmoitti, että tänään kello 20.00 valmistaudumme Äänislinnasta lähtöön. Siihen saakka toimintamme jatkuu normaaliin tahtiin.

Raskaan tykistön jyminä sekä räjähtelyt Äänisen toiselta rannalta todistivat meille,

Viimeinen juna Äänislinnasta 27.6.44 kello 20.12

Veskelyksen raja-asema on lopettanut liikenteen 30.6. Lotat vasemmalta Saara Mäki, Helvi Tahvanainen, Lempi Uuttu ja kirjoittaja

että edessämme on todellakin Äänislinnan viimeinen päivä.

Kello 16.00 nautimme me rautatieläiset viimeisen yhteisen aterian Äänislinnan aseman virkamiesruokalassa.

Meille kolmelletoista lotalle riitti vielä kiireistä touhua viimeiseen saakka. Kaikkiaan oli rautatiemuonituksessa ollut 103 lottaa. Matkamuona ja rautaisannokset oli varattava jokaiselle. Viimeiset tavarat lastattiin keittiövaunuun.

Verhot ikkunoissa, kukkivat pelargoniat ikkunoilla ja valkoiset paperipellavaiset liinat pöydillä juhlistivat huoneet ikään kuin juhlavastaanottoa varten konsanaan. Harmaiden rakennuksien ympärillä heloittivat kultapallot ja muut iloisenväriset kukkaistutukset. Pihat haravoitiin puhtaiksi.

Sitten Äänislinnan asemalla kiireinen toiminta vähitellen hiljenee ja loppuu. Keräännyimme odottelemaan viimeisiä vaiheita.

Yht'äkkiä ilmestyivät luoksemme meitä hyvästelemään ruokaloissamme työskennelleet vepsäläis- ja karjalaisnaiset. Katkerasti itkien he selittivät pelkäävänsä lähipäivien tapahtumia. He tarkertuivat meihin kiinni ikään kuin turvaa pyytäen.

"Matkustajat, nouskaa vauhuihin, juna lähtee", kuulimme junailijan äänen. 27.6. 1944 kello 20.12 junailija antoi pitkän lähtövihellyksen,

johon veturikin yhtyi.

Viimeinen juna Äänislinnasta lähti liikkeelle hiljaa ja arvokkaasti kohti koti-Suomea.

Eräs raskas taival on tehty ja portti sulkeutunut.

Äänislinna jäi taaksemme hiljaa laskeutuvan iltaurinگون syliin.

KOTIMATKALLA

Kotimatkan myötä loppui liikenne ja samalla muonitus Suollusmäen, Viitanan, Patojärven, Villavaaran, Kutisman, Sotjärven ja Säämäjärven asemilta. Veskelyksen raja-asemalla jatkettiin toimintaa vielä kesäkuun viimeiseen päivään saakka, jolloin me neljä lottaa — *Saara Mäki, Lempi Uuttu, Helvi Tahvanainen* ja allekirjoittanut *Hilma Kuosmanen*, nykyisin Aitovieri — yhdessä viimeisten rautatieläisten kanssa ylitimme vanhan rajan ja palasimme koti-Suomeen.

Hankalat loppuvaiheetkin onnistuivat mielestäni yli odotusten, mistä on ennen muuta kiittäminen edellä jo mainittuja rata- ja liikennejakson päälliköitä sekä rautatieupseeria kapteeni *T Vuorisaloa*. Ilman näiden taitavien ja järjestelykykyisten herrojen huolenpitoa ei työmme olisi onnistunut, vaan vaikeudet ja turvatomuuden tunne olisi meidät lotat masentanut yksinäisillä työpaikoillamme. □

Kerää Kansa taisteli- miehet kertovat- lehtesi vahvaan vuosikertakansioon

Kansa taisteli -lehden ainutlaatuiset ja omaperäiset kertomukset kiehtovat lukijaansa vielä vuosienkin jälkeen.

Parhaiten lehtesi säilyvät siisteinä ja järjestyksessä omassa vahvassa kansiossaan. Yhteen kansioon mahtuu koko Kansa taisteli -vuosikerta.

Kansa taisteli -vuosikertakansio maksaa vain 17 mk/kpl

(+ postitus- ja käsittelykulut 5,50/1 kpl, 7,00/2 kpl.

Kansa
taisteli
maksaa
posti-
maksun

Vastauslähetyks
HKI 10/21 LUPA 1003

Kansa taisteli
Tilaajapalvelu
PL 20
00003 HELSINKI 300

Kansa taisteli — miehet kertovat vuosikertakansiot TILAUSKORTTI

Haluan kerätä Kansa taisteli -lehdistäni ainutlaatuisen lukupaketin.

Tilaan Kansa taisteli -vuosikertakansion hintaan 17 mk (+ postitus- ja käsittelykulut 5,50/1 kpl, 7 mk/2 kpl)

- kpl
 Haluan mukaan ilmaisen vuosikertatarran 1979

Sukunimi		Etunimi	
Osoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

Tarjous koskee vain Suomeen tulevia tilauksia.

Kapkaupunki selkänojanaan mahtava 1100 metriä korkea Pöytävuori. Takana vasemmalla Hyväntoivonniemen kärki

YRJÖ RANTA

Sympatiaa Kapkaupungissa

Talvisodan kuukausina Suomi oli koko sivistyneen maailman ihailun ja myötätunnon kohteena.

Auttamisen halu oli rajaton ja sai usein liikuttaviakin muotoja.

Suomalainen lähetystövirikailija kertoo tunnelmista maapallon toisella puolella kohtalon syksyllä 1939.

”NEUVOSTOLIITTO ALOITTANUT SUOMEN VALTAUKSEN” julisti etusivullaan ”Cape Argus”-musiikin kirkuvien kirjaimien. Pääkirjoituksen otsikkona oli ”Finis Finlandiae”, Suomen loppu.

Suomen asema näytti toivottomalta. Viro, Latvia ja Liettua olivat luovuttaneet tukikohtia Neuvostoliitolle. Suomi ei ollut alueluovutuksiin suostunut, josta seurauk-

senä oli nyt Sota — suurella kirjaimella.

Miten selviäisi Suomi ilman liittolaisia sodasta supervaltaa vastaan, jossa vastustajalla oli 40-kertainen ylivoima?

Muun muassa Saksan Helsingissä oleva sotilasasiamies eversti *Horst Rössing* oli kehottanut suomalaisia järkevyyteen (sic). Jos sota olisi välttämätön, oli tämä mies sa-

nonut, ”Suomesta olisi pian jäljellä vain liikuttava sankaritarina”.

KOTIRINTAMAN REUNALLA

Olimme Kapkaupungissa Etelä-Afrikassa. Päivämäärä oli 30.11.1939.

Aamulla oli radiosta jo kuultu epämääräisiä uutisia lentohyökkäyksistä Helsinkiin. Nyt iltapäivälehti vahvisti tiedot: Suomi oli sodassa mahtavaa Neuvostoliittoa vastaan. Tilanne oli synkkä, sitä pohdimme joka päivä aamusta iltaan pääkonsulinvirastossamme, jossa toimin sihteerinä.

Moskovan neuvottelut Suomen kanssa olivat alkaneet jo lokakuun 12. päivänä ja sanomalehdet seurasivat kasvavalla mielenkiinnolla tilanteen kärjistymistä.

Mikä oli tuo pieni maa pohjan perillä, joka ei taipunutkaan suuren naapurinsa vaatimuksiin? ”Suomi on valmis torjumaan Venäjän hyökkäyksen” ja ”Suomalaiset ovat taipumattomia”, kirjoittivat lehdet.

Suomi joutui ennennäkemättömän kiinnostuksen kohteeksi Etelä-Afrikassa. Lehdet ja niiden lukijat, aikakauslehtien toimittajat, pakinoitsijat ja suuri joukko kansalaisia halusivat kuulla lisää tuosta merkittävistä maasta, jonka itsepäin kansa oli päättänyt maksaa kalliisti vapaudestaan. Viraston Suomea esittelevä mainosmateriaali loppui tuossa tuokiossa.

Isänmaa oli kuolemanvaarassa. Ehkä mekin täällä kotirintaman reunalla 12.000 kilometrin päässä Suomesta saataisimme jotenkin olla avuksi. Käsityksemme tilanteesta kiteytti eräässä vaiheessa pääkonsulin rouva, joka virkkoi: ”Olisi edes Suomessa, siellä voisi vaikka lapioida lunta, ellei muuhun kykenisi”. Rouva oli kotoisin Viipurista.

Sota Euroopassa oli syttynyt jo 1.9. Saksan Wehr-

machtin hyökättyä Puolaan. Englanti oli 25.8. allekirjoittanut avunantosopimuksen Puolan kanssa, mutta apu jäi tulematta ja Puola sortui. Englanti ja Ranska olivat julistaneet sodan Saksalle 3.9. ja Etelä-Afrikka Englannin dominiona oli tehnyt saman tempauksen 6.9.1939. Eurooppalaisesta sodasta ehkä näkyvin merkki oli katukuvaan ilmestyneet lukuisat univormut.

riin. Pienten kansojen itsensä määräämisoikeus oli poljettu lokaan.

Oliko Berliini maailman valo, kuten munkit keskiajalla olivat yrittäneet todistaa? Berliinin latinalaisesta nimestä Berolinum olivat kaupuniekat keksineet sanat Lumen Obri, maailman valo.

Etelä-Afrikassa oli kuuma kesä. Silmäilin iloisia päivänpahtamia ihmisiä kaduilla, kaupoissa ja hiekkarannoilla

Suomessa taistellaan: suurvoitot pohjoisessa ja suomalaisen korpisoturin kuolematon maine herättivät pian ihmettelyä ja ihailua.

”Hämmästyttävää, uskomatonta!”... ”David ja Goliath”... ”Suomi on monessa suhteessa mallitasavalta”... ”Hirveä ihmisoikeuksien loukkaus uhrata itsenäisyytensä hyökkäyshaluisen naapurin oikusta”, uhosivat lehdet.

Hotellissani ystävien ja ky-

Kapkaupungissa talvisodan päivinä. Paikallista naisvakea suomalaisissa kansallispuvuissa suorittamassa katu-keräystä Suomen hyväksi. ”Siviilipukuiset” vasemmalta kirjoittaja, pääkonsuli Ville Niskanen, rouva Nora Dahl, rouva Annikki Ranta, rouva Hebe Niskanen (istumassa) ja norjalainen kunniakonsulimme Geo. Dahl

SALAINEN SOPIMUS

Yksi maailmanhistorian suurista yllätyksistä oli Saksan 23.8.39 allekirjoittama hyökkäämättömyyssopimus Neuvostoliiton kanssa. Sopimuksen salaisista klausuleista ei tuona ajankohtana tietenkään tiedetty vielä julkisuudessa mitään, nimittäin että Suomi oli Viron, Latvian ja Bessarabian ohella kartoitettu kuuluvaksi Neuvostoliiton etupii-

ihmetellen mahtoiko heistä kukaan ajatella, että samaan aikaan kaukana pohjoisessa pimeässä ja pakkasessa käytiin katkeraa kamppailua elämästä ja kuolemasta.

SYMPATIAA

Suomen puolustukseen ei aluksi uskottu, voittoja väheksyttiin ja ne leimattiin sotapropagandaksi. Mutta pian kuuli maailma kummakseen, miten

länmiesten joukko puristi osanottavaisesti kättäni ja vannoi Englannin nyt rientävän Suomen avuksi (!). ”Helsinki... (Helsinki, kirjoitti muuan lehti) — eikö se sijaitsekin Mustan Meren rannalla?” kysyi eräs tuttavani. ”Venäjä ja suomi ovat sukulaiskieliä, eivätkö olekin?” tiesi toinen. Kuuromykkäkoulun opettaja lausui minulle ulkoa englanniksi Maamme-laulun. Hän ihaili myös Sibeliuk-

sen sinfonioita ja sanoi: "Tietenkin te suomalaiset osaatte ne kaikki muistista?". "Tietenkin", ehähdin vastaamaan, toivoen samalla että lehtori ei olisi huomannut korveni äkkiä alkavan hilpeästi heilua. Kaikki halusivat osoittaa sympatiaansa Suomelle.

Nyt janosivat lehdet jo juttuja armeijasta, suojeluskunnista, lotista, kansasta, kodeista, tenavista, imeväisistä, kirjoista, kouluista. Virallisten uutisten jatkoksi oli lehdissä kirjoitelmia, kuvauksia, kertomuksia, esseitä, muistelmia, selostuksia, kuvia Suomesta. Pian pyydettiin pääkonsulinvirastolta luentoja ja esitelmää.

BUURIT YMMÄRSIVÄT VAPAUSTAISTELUN MERKITYKSEN

Muuan afrikaansinkielinen lastenlehti toivoi saavansa artikkelin suomalaisten lasten koulupäivästä. Tarkoituksena oli julkaista sarja kuvauksia eri maiden opinahjoista. Kyhäsin jutun Maijan ja Matin arkisesta aherruksesta yhteiskoulun 3. luokalla. Tarina julkaistiin sarjassa ensimmäisenä.

Afrikaanerit tuntuivat ottaneen Suomen asian omakseen. Ehkä siksi, että heillä itsellään oli takanaan ja monella kipeästi elettyä kokemuksena vv. 1899—1902 Englantia vastaan käyty buurisota. Silloinkin oli puhuttu Davidista ja Goliatista pienen buurikansan iskiessä yhteen brittiläisen imperiumin sotilaiden kanssa.

Lontoossa oli 'selkkauksen' arveltu olevan ohitse parissa kuukaudessa, mutta koko maailman yllätykseksi buurit pitivät puolensa kolme vuotta. Buurien joukko hupeni, mutta taisteluhenkä säilyi. Avoimessa taistelussa ei buureja milloinkaan lyöty. Vasta kun buureja oli enää jäljellä 20.000 partaista sissiiä 250.000 brittisotilasta vastassa, oli buurien pakko taipua.

Hyväntoivonniemi

Suomen pääkonsulinvirasto työskenteli talvisodan kuumeisina päivinä tämän talon 7. kerroksessa

Jos suomalaiset silloin nostivat hattua urhoollisille buureille, nämä vuorostaan tekivät kunniaa suomalaisille 40 vuotta myöhemmin.

Suomi oli joutunut valtavan huomion kohteeksi. Suomen saavuttama sympatia tunkeutui pääkonsulinviraston seinien sisäpuolelle. Alkoi loputon vierailijoiden virta, joka jatkui kuukaudesta toiseen. Saimme raha-, onnittelua ja rohkaisukirjeitä. Monet kansalaiset tekivät toivioletken luoksemme vain nähdäkseen, miltä 'sankarilliset suomalaiset' elävänä lihana ja luuna näyttivät, koska näitä harvinaisia ulkomaan eläviä oli Kapkaupungissa vain neljä kappaletta.

LAHJASADE LANKEAA

Jalomielisten rahalahjoitusten tulvan aloitti neiti *Riddell*, sairaanhoitajatar. Hän ilmensi virastoomme itsenäisyyspäivänä antaen Suomelle punnan setelin. Rahalla toivoi lahjoittaja hankittavan jouluiloa Suomen äideille ja lapsille. Tämä punta paisui lahjakaatosateeksi ja kiitollisina avasimme mahtavan nimiluetelon lahjoittajista: No. 1 — Neiti Riddell.

Lähtölaukauksen vaatekeräykselle Suomen hyväksi ampui tuohukas *Lady Bourne*, jonka *Pamela*-tytär oli naimisissa ahvenanmaalaisen merikapteeni *Sven Erikssonin*

kanssa. Kunnon lady sanoi ensin käyvänsä katsomassa Jan Smutsia (pääministeriä), joka sattui olemaan Kapkaupungissa ja jonka lady sanoi hyvin tuntevansa.

Seuraavan päivän lehdissä oli *Lady Bournen* kirjoittama tarina suomalaisesta *Katriinasta*, jonka mies oli rintamalla, koti raunioiksi pommitettu ja *Katriina* itse 3-vuotiaan lapsukaisensa kera lumihangessa suojaa ilmahyökkäyksiltä etsimässä (unohtamatta mainita, että tyttönen oli sinisilmäinen ja pellavapäinen). Loppulauseeksi kehoitettiin arvoisia lukijoita kurkistamaan vaatekomeroihinsa ja lahjoittamaan liikenevät asusteet, koltut ja kengät suomalaisille.

Tulos oli fantastinen! Seuraavana aamuna kello 9 mennessä oli virastoomme kannettu jo 55 vaatepakettia! Ja tämä oli vasta alkua. Lisää paketteja saapui solkenaan. Kansa soitteli esikaupunkeja ja lähimaaseutua myöten, että heillä on vaatepaketti eteisen nurkassa odottamassa — tulkaapa noutamaan!

— "Täällä puhuu rouva 'Öököt', minulla on teille paketti..." puhui ääni puhelimessa.

Usein meni sormi suuhun yrittäessämme saada selvän lahjoittajan oudosta nimestä ja osoitteesta. Tässä tapauksessa salaperäinen rouva 'Öökötti' osoittautuikin olevan rouva *Urquhart*. Yksinkertaista, eikä totta!

Pian virastomme muistutti riemunkirjavaa boutiqueta tai espanjalaista fiestaa. Olimme hukkua lahjakaatosateeseen. Koimme uhrivalmiuden ja auttamishalun, jonka vertaa en ole aiemmin enkä myöhemmin nähnyt.

KATARIINAN KAMARISSA VALVOTTIIN

Valtavia, lähes leikkimökin suuruisia puulaatikoita, joista jokainen oli niin täynnä vaatevaraa, etteivät koipallot tahtoneet mukaan mahtua, laivat-

tiin Suomeen 88 kappaletta. Tuliaisia oli tilkuista turkkeihin. Myöhäiseen yöhön kaikui vasaran kalke Atlas-rakennuksen 7. kerroksesta laatikoita kiinni naulattaessa: Katariinan kamarissa valvottiin...

Pakkalaatikot lahjoitti meille *Jaegersin* tuontiliike, vaate-tavaran puhdisti ilmaiseksi *Nannucci*-veljesten suurpesula ja samoin pennyn pyörylää veloittamatta kuljettivat ruotsalaisen *Transatlantic*-linjan laivat lahjatavaran perille Suomeen, joista hyvistä teoista jokaiselle vielä suuri kiitos! Katriina oli saanut satumaisen määrän uusia ystäviä.

Kelpo Lady Bourne oli alustanut arvonsa mukaisen taikinan. Lady johtuu sanasta 'Loafkneader' ja tarkoittaa juuri leipätaikinan alustajaa.

RAHASTO

Avustusrahasto Suomen auttamiseksi perustettiin Kapkaupungissa kuten muissakin Etelä-Afrikan kaupungeissa Suomi-ystävien toimesta. Lienee mielenkiintoista tietää, ketkä hankkeessa olivat mukana.

Komitean jäsenet Kapkaupungissa olivat seuraavat: Kapteeni *F. A. Joubert*, Kapmaakunnan kuvernööri, afrikaaneri; *W. Brinton*, Kapkaupungin pormestari, britti; *S. W. Lawis*, Kapkaupungin apulaispiispa (josta myöhemmin tuli "Neuvostoliiton Ystävät" -seuran innokas kannattaja); *Sir Simon Honney*, johtaja, britti; Senaattori *F. S. Malan*, afrikaaneri; Kirkkoherra *A. J. van der Merwe*, afrikaaneri; Kirkkoherra *M. J. van der Westhuysen*, afrikaaneri; *Tri G. P. Fourie*, afrikaaneri; *F. van Wijk*, tyttökoulun rehtori, afrikaaneri; *G. A. Leyds*, vakuutusyhtiön johtaja, afrikaaneri, puheenjohtaja; *O. Bagge*, liikemies, norjalainen, varapuheenjohtaja; *R. Wigboldus*, liikemies, afrikaaneri, sihteeri; *W. Monnik*, pankkimies, hollantilainen, apulais sihteeri ja kassanhoitaja.

Toimikuntaan kuuluivat li-

säksi belgialainen *Ch. Regniers*, ruotsalainen *J. A. Peterson* sekä tanskalainen *P. Christensen*. Yhdysupseerin toimi kunniakonsulimme norjalainen *Geo. Dahl*. Pormestari *Brinton* oli läsnä komitean ensimmäisessä istunnossa.

LIKUTTAVIA LAHOJA

Suomelle osoitettu myötämie-lisyys oli vertaansa vailla.

Kapkaupungin yli miljoonasta asukkaasta on kolmannes mustia

Luoksemme saapui herra mukanaan upouusi matkalaukku, kiittävät avaimet riipuivat vielä oston jäljiltä kantimessa. Samoin sisältö oli tuliterää: miehen puku lisätarpeineen kengistä kravattiin eli lahja suomalaiselle miehelle. Vain hattu puuttui. "Koska", selitti mies ikäänkuin anteeksipyydellen, "se saattaisi laukussa hieman rutistua". Hieno!

Erityisesti on jäänyt mieleen rouva, joka sanoi haluvansa antaa suomalaisille lahjan, mutta hänellä ei ole mitään... "Mutta", virkkoi rouva, "jos tämä kelpaa..." Noin lausui niin nimesi ja riisui yltään päällystakkinsa... Kiitollisuutemme oli rajaton.

Muuan vanhempi rouva toi meille lahjaksi lehdestä saksimansa voitonrunon, jonka arveli terästävän taistelutah-toamme. Liikuttavaa!

Usein lahjoittajat antoivat ohjeet, mihin raha tai tavara oli käytettävä. Hevosiakaan ei unohdettu. "Tämä ropo on tuntemattoman hevosen hoi-vaksi Karjalan kannaksella", täsmensi muuan herra.

Wilhelm Tellin sukulainen oli herra, joka rahan suhteen

nämä 'haute couture' -luomukset olisivat ehkä saaneet Suomen Käsityönystävät r.y.:n oikeaoppiset eevat Helsingissä hieromaan suuria silmiään, sillä tuskin yhteenkään hamoseen saatikka jakkuun tai myssyyn oli saatu aitoa materiaalia. Ja malli — väärin arvattu! — mallit oli luotu enemmän tai vähemmän Ison Tietosanakirjan kuva-aukeaman auliilla avustuksella. Plus pääkonsulin rouvan oivallisil-

määräsi: "Lahjaan liittyy yksi ehto. Raha ei ole Punaiselle Ristille, vaan sillä on ostettava ammuksia venäläisten ampumiseksi... ja osuttava myös".

Lahjoja vihmoi ja ryöppysi. Durbanissa keräystä johti konsulimme *E. A. Larsen*. Yksityishenkilöt järjestivät bridgeja ompeluiltoja, satamassa laivojen miehistöt keräsivät keskuudessaan rahaa Suomen auttamiseksi.

Katukeräyskin järjestettiin Suomen hyväksi. Keräyslippaataan iloisesti helisteli Kapkaupungin katujen polttavalla asfaltilla joukko rouvia ja neitoseja, eräillä yllään (ihme ja kumma!) suomalainen kansallispuku. Tai melkein, koska

la oivalluksilla.

Mutta täydestä menivät missit ja myssyt kuin väärä raha. Oikeata rahaa tuotti keräys Suomelle 358 puntia.

Radiossa kehoitettiin lahjoituksin muistamaan taistelevia suomalaisia, elokuvien valkokankaalla väläytettiin vetoomuksia urhean Suomen auttamiseksi. Kaikki ilmaiseksi!

Kaupunginorkesterin joviaalinen johtaja tohtori *Pickerill* järjesti Sibelius-illan, jonka tulot kokonaisuudessaan lahjoitettiin Suomelle.

JUHLAA JA TYÖTÄ

Suureen juhlaan, joka länsiliittoutuneiden tunnuksin sotilasedustajineen, lippumeri-

neen, marsseineen ja puheineen pidettiin Alhambra-elo-
kuvateatterissa, osallistui Suomikin kutsuttuna. Uljas si-
niristilippumme ja kuusi kansallispukuamme sekä niiden
laskoksista löytyvät kuusi kaunista missiä keräsivät lei-
jonanosan suosionsoituksista. Plus 200 puntaa Suomelle.

Olimme läikähtyä työhön. Pidin työnteosta — olinkohan vinoutunut?

Kirjeenvaihto oli kasvanut valtavasti. Vierailijoita ennätin kerran laskea virastossamme 11 kappaletta samanaikaisesti. Untakin näin vain Suomea kohti kierivistä punnista ja paketeista.

HALLITUS JA ME

Englannista omiin tarpeisiinsa tilaamiaan lentokoneita Etelä-Afrikka luovutti Suomelle 24 kappaletta. Koneita oli luvattu 32, joista 7 lennätettiin Suomeen maaliskuussa ja 17 toukokuussa 1940. Koska talvisota oli jo sodittu, kaikkia koneita ei annettu.

Jalomielisesti muisti hallitus rahalahjallakin Suomea myöntäen sotivalle maallemme 50.000 puntaa eteläafrikkalaisten elintarvikkeiden ostoon. Vain £12.000 ehdittiin

Buurit ylläpitävät perinteitään viehättävillä, jopa 300 vuotta vanhoilla maatiloiltaan

summasta käyttöä, sillä laivausmahdollisuudet Suomeen loppuivat. (Etelä-Afrikan parlamentissa tehtiin sitten v. 1944 välikysymys mainitusta rahasta Suomelle ja ehdotettiin, että yhtä suuri summa £50.000 myönnettäisiin venäläisten käyttöön. Ehdotusta ei puollettu).

Suomeen pyrkivä lentäjävertaani sanoi haluavansa "kuolla Suomessa". Automekaanikko, jonka mielen kolaarit olivat ilmeisesti karaisseet, mainitsi vaatimattomasti suositukseseen: "Varmasti en pyöräy verta nähdessäni. Itse asiassa haluaisin uida saksalaisten tai venäläisten veres-

sä..." Vapaaehtoisille ei myönnetty matkalupaa, koska Etelä-Afrikka itsekkin oli sodassa.

Maanviljelijät keräsivät keskuudessaan 118 paalia viljaa ja hukuttavan valtameren viinejä ja konjakkeja suomalaisille.

PUNTA POIKINEEN

Vanha herra esittäytyi nimellä *John Austin*. "Tai *Österlund*, kotoisin Vaasasta, jos haluatte", lisäsi vieras.

Sanoin tuntevani Vaasan hyvin, koska se oli koulukaupunkini. Tämä tuntui ukkoa ilahduttavan ja oitis alkoi hän

kysellä kuulumisia — tunsinko Matts Matsonin, Nils Andersonin ja joukon muita kaupunkilaisia.

Valitettavasti en tuntenut ukon ylhäisistä ystäväistä yhtäkään. "Vaasalainen", tuntui ukko urisevan, "eikä tunneristin sielua!" Kävi ilmi, että herra *Österlund* olikin kotoisin Vanhasta Vaasasta, 6 km uudesta, ja että kaikki nuo Mattsit ja Nilsit olivat hänen nuoruudenystäviään vuosikymmenien takaa...

Keskustelumme kävi englanniksi, suomen ja ruotsin sanoi ukko tyystin unohtaneensa. Etelä-Afrikkaan *Österlund* oli saapunut merimiehenä joskus hamassa muinaisuudessa (aikaa ei Ö. itsekään tarkkaan enää muistanut), oli jäänyt maihin, saanut kultakuumeen, hankkinut omaisuuden, vaimon, perheen ja asui nyt poikansa luona Que Que -nimisellä paikkakunnalla Rhodesiassa (Ian Smithin maassa). Suomalaisena halusi teräsvaari edelleenkin esiintyä ja lahjoitti siltä istuinsijalta omasta ja poikansa puolesta Suomen Huollolle 500 puntaa eli yli puoli miljoonaa vanhaa markkamme. Hienosti tehty kunnon härmäläiseltä!

Kolme vuotta myöhemmin *Österlund* kuoli. Luin lehdestä (30.1.1942) miten Que Que:n Grand Old Man Mr. John Austin, M.B.E. (Member of the Order of the British Empire) oli jättänyt tämän maailman ja jättänyt myös lähes

Viehättäviä ovat zulutyötökin

40.000 punttaa eli lehtitiedon mukaisesti enemmän kuin puolet omaisuudestaan... hämmästyttävän väärin arvattu! ... ei suomalaisille — vaan Britannian hallitukselle risteilijän oostoon! Sinne vilahtivat väärään taskuun sievät pennokset, yli 40 miljoonaa vanhaa inflaatiomarkkaamme.

SALAINEN ASE

Leikki sijansa saakoon. Tammiukuussa 1940 muuan velho pyrki omatekoiseksi sotilasavustajaksemme. Kirjeissään mies esitteli itsensä lääkäriksi ja astronomiksi ja tarkoitukse- na hänellä omien sanojensa mukaan oli ”suorittaa vain so- tilaallisesti hyvä palvelus suomalaisille”. Muun muassa esitti miehemme meille nerokkaan ’salaisen ase- en’, jota kehotti viipymättä käyttämään. Keksintö oli nerokas juuri yksinkertaisuudessaan ja lienee siitä syystä jäänyt muilta äly- mättä. Selostus salaisesta aseesta oli seuraava:

Kylväkää Mannerheim- linjan eteen ja läheisyyteen mil- joonia hyvin teräväkärkisiä (nämä kaksi sanaa oli allevii- vattu) nastoja (mukana seura- si piirros patenttinastasta, jo- ka muistutti piirustusnupia), sillä ndstat hidastuttavat pääl- leryntäviä venäläisiä tarttu- malla näiden saappaanantu- roihin ja auttavat siten suoma- laisia konekivääriampuja.

Venäläiset eivät pysty juok- semaan, vaan suistuvat maa- han nurinniskoin ja antavat siten suomalaisille konekivää- rimiehille paremmat mahdol- lisuudet osua...

Olipa nasta nasta! — ’Salai- nen Ase’ ei olekaan enää sa- lainen, koska se on paljastettu tässä.

Tieto rauhan solmiamisesta saapui yllättäen ja tyrmistyt- tävä. Suomi nuoli haavojaan ja suri parhaita poikiaan. Tun- tui kuin jotakin olisi jäänyt kesken, mennyt poikki. Tun- tui kuin olisi juonut huumaa- vaa voiton viiniä korvattomas- ta kahvikupista. □

Majuri Tukkimäki joutui kadulla kes- kusteluun sotamie- hen kanssa, joka puhutteli häntä ”herra vänrikiksi”.

— Enkö minä ole vähän liian van- ha vänrikiksi? kysyi Tukkimäki.

— Kyllähän sie oot, mutta ei se kaikki aina käy niin kun aatteloo, vasta- si poika.

Eino Mustamo, Kiuruvesi

Kenraali Blick soitti Vuosalmen taistelujen aikana divisioonan esi- kunnasta suoraan etu- linjan komppaniaan kysyäkseen kuulumisia.

— Koivisto, vastasi päällikkö puhelimeen määräysten mukaisesti.

— Mikä pirun Koi- viston? tiukkasi Blick, joka ei sattunut muista- maan, ettei puhelimes- sa saanut käyttää soti- lasarvoja eikä virkani- mikkeitä.

— Jalkaväkiryk- mentti 49:n II Pataljoo- nan 6. Komppanian päällikkö kapteeni Koi- visto, ilmoitti päällikkö tunnuttuaan divisioo- nankomentajan äänen.

— Täällä on Blick, aloitti komentaja kes- kustelun.

— Mikä perkeleen Blick? kivahti vuoro- taan kapteeni.

Eino Mustamo, Kiuruvesi

Hetken harkittuaan otti roteva väpeli vie- rastaan niskasta kiinni sekä hoiteli hänet no- peasti ja ilmeisesti mel- ko kovakouraisesti käy- täväseen ja ulos koko ruutivarastosta. Evers- tiluutnantti kiiruhti tie- tenkin esimiehensä luo valittamaan, että viha- mielinen suomalainen väpeli oli käynyt hä- neen käsiksi.

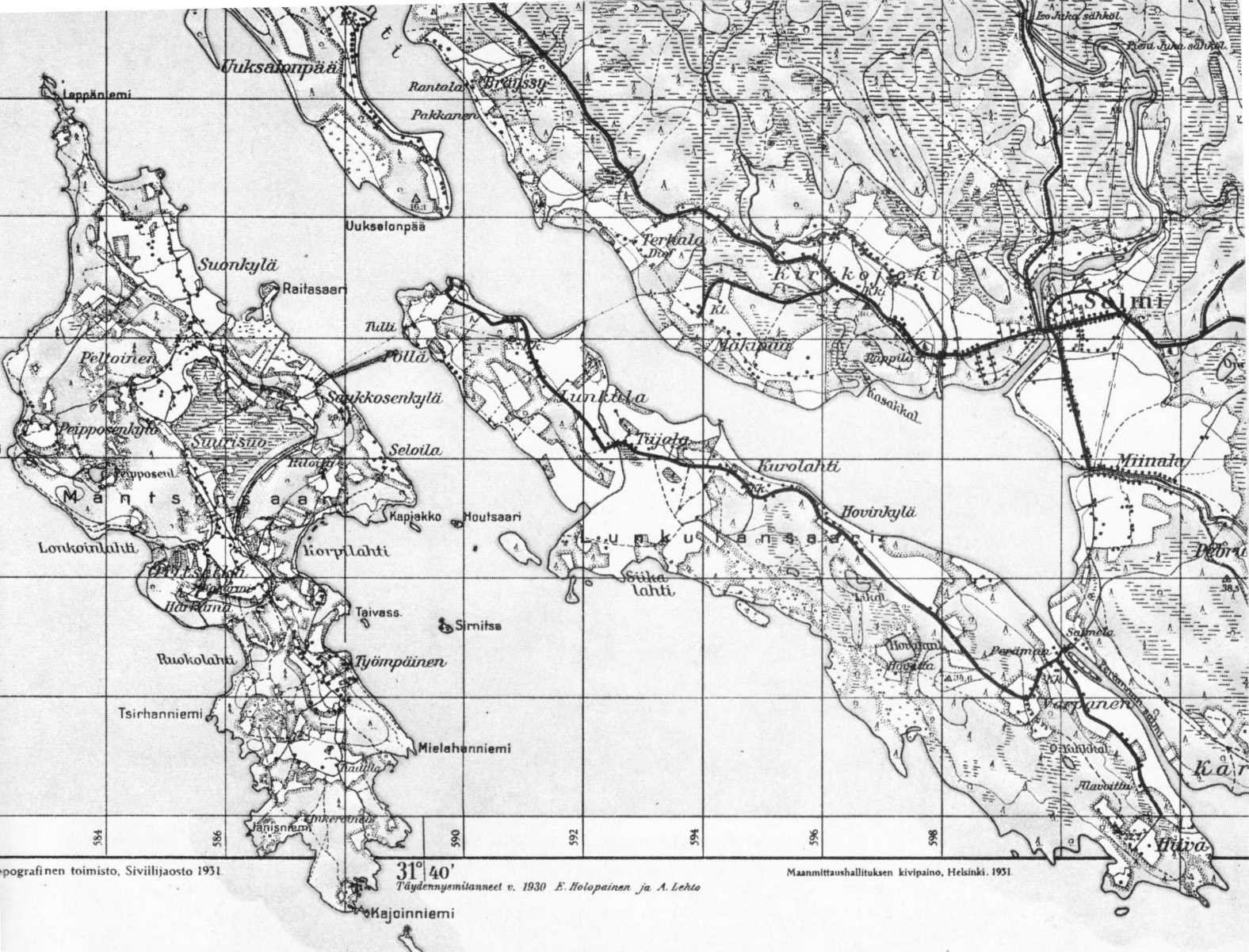
Kuunneltuaan seli- tykset levisi komennus- kuntaa johtavan venä- läisen everstin kasvoille vähitellen leveä hymy. Hän vaiensi alaisensa parilla tiukalla sanalla, taputti tuohtunutta väpeliä olalle ja ”väli- kohtausta” oli selvitetty.

Elettiin vuotta 1945 ja venäläinen valvontako- mission tarkastaja apu- laisineen saapui ensi kertaa Uudenkylän va- rikkoon, jossa säilytet- tiin maanalaisissa luo- lissa suuria määriä am- pumatarvikkeita.

Saavuttiin sitten myös ruutivarastolle. Suuremmat herrat jäi- vät juttelemaan varas- ton toimisto-osaan, mutta muuan innokas everstiluutnantti läksi kiertelemään luoliin paksu sikari suussa röyhyten.

Eräässä ruutihuo- neessa oli työssä väpe- li, jonka tehtäviin muun ohessa kuului valvoa, ettei alueella käsitelty tulta. Hädis- sään hän yritti elekielel- lä selittää asiaa naapu- rimaan everstiluutnan- tillle, joka ilmeisesti ym- märsi ajatuksen, mutta viittasi suurvallan ta- paan asialle väheksy- västi kädellään.

RUK:n 40. kurssi kokoon- tuu lauantaina 13.1.79 Hel- singissä Hietaniemen kap- pelin luona klo 18.00, iltati- laisuus Katajanokan Kasi- nolla. Ilmoittautuminen: Veikko I. Paananen, Näätä- tie 16, 00800 Helsinki 80.

TAUNO SEPPÄ

Salmin ja Mantsin maisemia,
kartta 1:50 000

Hyökkäävien joukkojemme edettyä Syvärin suuhun oli Laatokan rannikkovarmistus saatava nopeasti kuntoon — ei ollut varaa odottaa edes jäiden vahvistumista puhumattakaan tavanomaisesta joulunvietosta. "Pitkät pyssyt" oli saatava aseisiin.

MAARINTAMAN edettyä 1941 jo Syvärille oli Laatokan rannikkovarmistus siirtynyt Laatokan Rannikkoprikaatille, jonka 13. Rykmentti oli saanut vastuulleen Laatokan koillis- ja itäosan, Sortavalasta aina Kuuttilahteen saakka. Esikuntamme majoitui vielä jouluna Salmin Tulemalla ja rannikkoaseistuksen sijoitus oli parhaillaan käynnissä. Rykmentin asemestarina minun tehtäväni oli tuossa vaiheessa vastata raskaiden kiin-

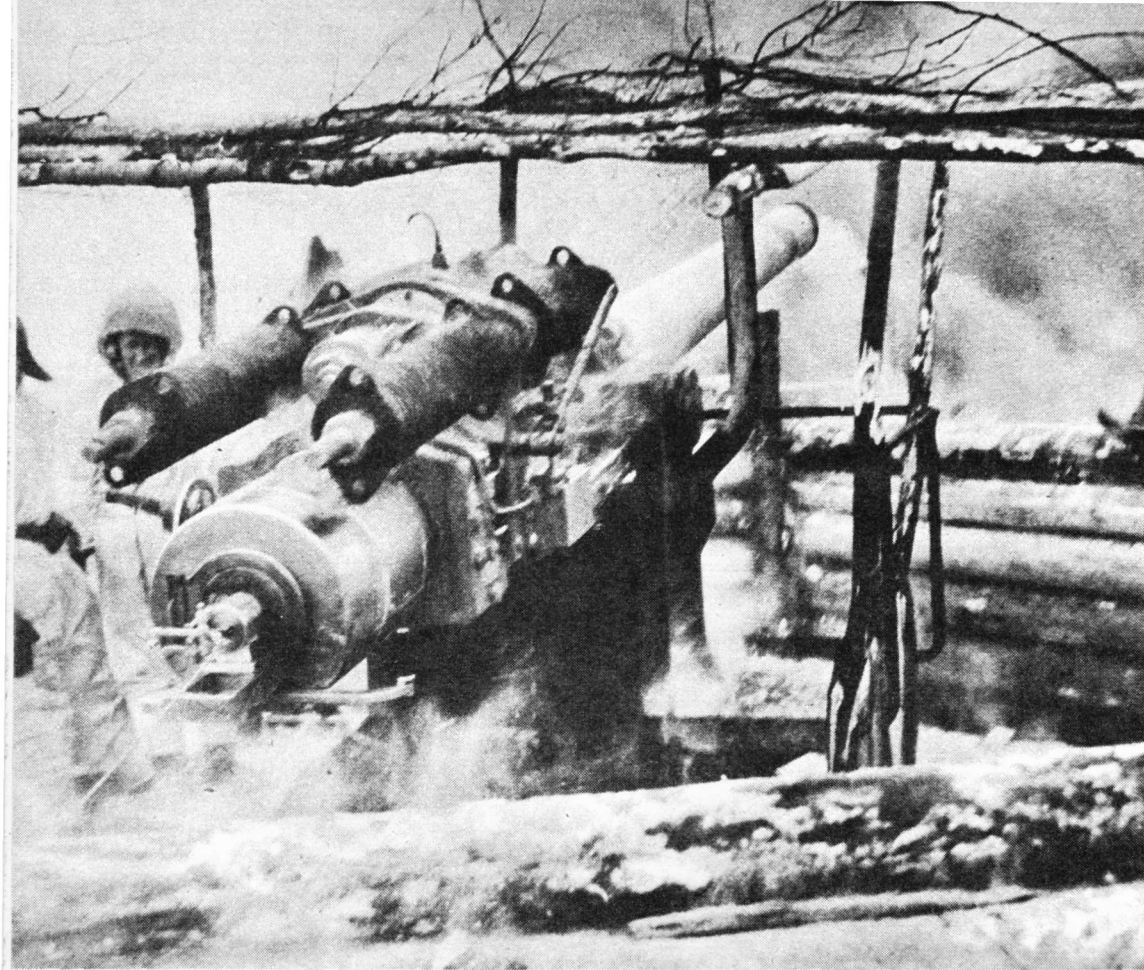
Se oli joulua se...

teiden linnakkeiden siirroista ja asennuksista.

Kolme päivää ennen joulua olin saanut käskyn siirtää Mantsista toinen 152/45-C-tykki Haapaniemeen. Tehtävän suorittamiseksi olivat pioneerit tiedustelleet jäätien Tulemalta Mantsiin. Niinpä kokosin siirtokaluston ja ryhmäni, johon kuului ryhmänjohtajana kersantti Sulo Kautto sekä tykkimiehet Tarkkonen, Pohjankukka, Syrjäläinen ja Borgman sekä seitsemän

muuta tykkimiestä, joiden nimet valitettavasti ovat unohtuneet. Autojen kuljettajina toimivat mm. Väinö Kurki, Ville Virtanen ja Veikko Tolvanen.

Menomatkan suoritimme maayhteyksien kautta, ainoastaan Lunkulan ja Mantsin välisen salmen jouduimme ylitämään jäitse. Kovien pakkasten ansiosta tuo lähes puolen toista kilometrin levyinen Pöllän salmi oli jo jäätynyt auton kantavaksi salmessa käyvästä

Canet-patteri ampuu taas

voimakkaasta virrasta huolimatta.

Saavuttuamme Mantsiin panimme työt heti käyntiin, sillä jouluaattoamuksi olin kutsunut muut autot hakemaan "tavaraa". Autot jostain syystä myöhästivät, joten palumatikalle pääsimme vasta puolenpäivän jälkeen ja saavuttuamme Pöllän salmen rannalle alkoi jo hämärtää. Lähtiessämme ylittämään salmea tie noudatti ikivanhaa talvitiensä reittiä, laiturin kyljestä etuviistoon oikealle, kohti Lungulan rantaa.

Suhtauduin varsin epäilevästi jään kestävyys, sillä olihan perävaunullisen auton painon lisäksi kuormana 5,4 tonnia painava tykinputki.

Annettuani ensin tarpeelliset ohjeet muille kolmelle autolle liikkeellelähdestä, ajo-suunnasta, välimatkoista ym. lähdimme matkaan. Ensimmäisenä lähti putkea kuljettava auto, johon itse lähdin kuljettajan lisäksi mukaan. Ohjaamon ovet pidimme auki itse seisten astinlaudoilla. Kuljettaja kiihdytti vauhdin mitä

autosta irti sai.

Kävi valtava pauke ja ulvonta, kun jää halkeili painuen koko ajan allamme. Tunsimme ajavamme jatkuvasti lievästi nousevaa mäkeä. Sitkeän syysjään ja reippaan nopeutemme ansiosta pääsimme kuitenkin vastarannalle. Meidän päästyämme yli olin myös varma, että muutkin kolme autoa ylittävät salmen vaivatta — olihan kullakin vain vajaa kolmen tonnin kuorma. Niin kävikin.

Seuraavaksi ylitimme Lungulan saaren ja saavuimme Mensosen rantaan. Tällä välin olikin tullut jo pimeä. Ajoväylä oli merkitty ja ylitimme tuon toisenkin lähes kaksikilometrisen salmen Mäkipään rantaan. Kun ei ollut kovin suurta ilmavaaraa, käytimme ajon helpottamiseksi autoissa röyhkeästi täysiä valoja.

Päästyämme vastarannalle huokasin helpotuksesta. Pidimme pienen hengähdys- ja tupakkatauon jännityksen lauetessa.

Jos olimme luulleet, että vaikeudet nyt oli voitettu,

olimme veikanneet väärin.

Kun läksimme liikkeelle, ajelimme rantaviivan tuntumassa Kasakkalahden sairaalaan päin. Matkan puolivälissä huomasin viimeisen auton jääneen kauas jälkeen. Pysäytin kolonnan ja palasin ottamaan asiasta selvää.

Ja siellä se oli, puolentoista kilometrin päässä — lavaa myöten jäihin vajonneena, etupyörät jäällä, lava hajalla ja tavarat sikin sokin pitkin jäätä! Yksi tykkimiehistä oli jäänyt tykin joustolaitteen alle ja huusi minkä kurkusta lähti toisten yrittäessä parhaansa mukaan päästää kaveria pälkähästä.

Kävimme heti kaikin voimin avuksi. Täytyy ihmetellä, miten paljon lisävoimia ihminen saa hädän hetkellä! Meitä oli nimittäin 14 miestä ilman mitään nostovälineitä — ei ollut aikaa niiden kanssa värkätä — ja nostettava kappale painoi kolmisen tonnia. Niin se vain nousi "rukkaspelillä" ja kaveri, joka tässä vaiheessa oli menettänyt tajuntansa, nostettiin kuorma-auton laval-

le. Kun tilauksesta sattui paikalle kuitenkin Mantsin sairasmajalle matkalla oleva sairasauto, johon potilas siirrettiin, ja matka suuntautui takaisin Kasakkalahden sairastuvalle.

Vain osittain jäihin vajonneen auton saimme toisten avulla ylös. Kun jouluaaton iltana oli jo kuitenkin ehtinyt varsin pitkälle — kello oli yli kymmenen — ja auton lavakin oli särkynyt, jätimme tykin osat ym. tavarat paikoilleen, merkitsimme avannon ja jatkoimme matkaamme Tulemalle majapaikkaamme.

Meille oli jätetty sana, että joulua vietetään Tuleman Suojeluskuntatalolla. Saavuimme sinne kello 23, annoin lyhyen raportin majuri *Veikko Ukkolalle* ja rykmentin komentajalle everstilutnantti *Asser Korvenheimolle*, minkä jälkeen pääsimme nauttimaan meille varattua myöhästynyttä juhla-ateriaa. Se olikin tavallista komeampi eivätkä pöydästä puuttuneet edes "kirkkaat säilykkeet".

Kun jouluaamu alkoi sarastaa, palattiin nostolaitteiden ja ehjän auton kanssa yölliselle onnettomuuspaikalle. Siellä pystytimme nostolaitteet ja kuormasimme auton. Tutkiesimme uppoamispaikkaa havaitsimme, että veden alla oli kivi. Ilmeisesti se oli estänyt jään painumisen jään murskautuessa auton ja kiven välissä. Auton äkkiä pysähtyessä miehet, tykin joustolaitte ym. tavarat lensivät lavan reunan läpi jäälle edellä kuvatuin seurauksin.

Kävin palumatikalla katsomassa onnettomuuden uhria, mutta minua ei siinä vaiheessa laskettu hänen luokseen. Hoitaja ilmoitti, että häneltä olivat murtuneet molemmat jalat ja lantio. Sen jälkeen en kuulut tuosta kelpo miehestä mitään.

Me sitävastoin olimme joulupäivän iltapuolella Haapaniemessä (Habanova) aloitteen välittömästi asennustyöt. Jo tapaninpäivän jälkeisenä päivänä lähtivät ensimmäiset 152-milliset koelaukaukset yli Kuuttilahden. □

SALLIMUSKO?

Ankara, venäläis-turkkilainen sota oli päätetty, niin kuin kaikki muutkin sodat tavallisesti päätetään, rauhan teolla. Voittoisa armeija palasi takasin kotimaahansa. Jätettiin kuitenkin pari armeijaosastoa vasta syntyneen Bulgariaan tueksi ja turvaksi sen ensimmäisille epävarmoille ja horjuville askeleille, kunnes itse vaurastuttuaan voisi omin neuvoinsa astuskella, niin kuin, sivumennen sanoen, se jo tuntuu tekevänkin.

Se alue, jolle armeijaosasto, johon kuului, oli sijoitettu, ulottui Sofiasta Filipopelin ja Adrianopelin kautta pitkän Maritsa-joen juoksua Dedeagatschiin asti. Dedeagatsch on pieni kaupunki Maritsa-joen suulla Egejan meren rannalla.

Meidän upseerien aika kului jotenkin hupaisesti. Rikas etelämaan luonto vietti meidät usein pienissä parvissa, 5—10 miestä kerrallaan, huviratsastuksille joko läheiseen vuoristoon, rautatien asemalle tahi jonkin pohatan tschiflik'iin (huvila t. maakar-tano). Näin kuluivat päivät. Iltamme vietimme tavallisesti joko jossain yksityisasunnossa viheriän pöydän ääressä tahi jossain kahvilassa jonkun varietteejoukon huvittamina. Näitä varietteeuroja ilmestyikin kuin sieninä saateen jälkeen. Itävalta-Unkari, Rumeenia ja vieläpä Saksakin tyhjensivät kaiken taiteilijaromunsa näille kiitollisille markkinoille, joissa kultaa sata-malla satoi. Ei ole usein sellaista Mammonan suosiota paremmillakaan taiteilijoilla.

Eräänä päivänä, Berliinin kongressin aikaan, olimme sellaisella huviratsastusmatkalla Reuf-paschan tschiflik'iin, noin 8 kilom. Filipopelistä. Tschiflikin avara hedelmäpuisto puroineen ja kalalammikoineen tarjosi helteisenä päivänä runsaassa määrässä viileät ja virvoittavat varjonsa seurueemme suojaksi. Kaikki olimme erittäin hyvällä tuulella ja vietimme ai-

kaamme puistossa aamuruokaa odottaessa. Oli kuitenkin yksi joukossamme, joka ei ottanut osaa mihinkään toverien keksimään uuteen ilveeseen, vaan istui kovin alakuloisen näköisenä vesijohdon vieressä. Pian toveritkin huomasivat hänen nyreän mielialansa, joku kutsui häntä raastamaan kirsimarjoja, vaan ei hän tullut; muuan lauloi hänelle hullunkurisia kupletteja, joita oli eräs Café Byzantiassa esiintyvä juutalainen edellisenä iltana laulanut ja joilla oli pannut koko yleisön vatsanväännöksiin naurun paljoudesta, vaan eipä meidän synkeämielinen toverimme edes yetänyt suutaan hymyyn. Yrittäpä vielä eräs leikkisä tykkiväen luutnantti saada häntä paremmalle tuulelle, asettuen naurettavan

juhlallisena hänen eteensä, lausuen Vähänvenäjän murteella eräästä kansalaulusta seuraavan palan: Mitä suuret nuori kasakka? vuotaako veneesi? veikö sudet hurttakoirasi? ontuuko soitaoriisi? vai saikko kullaltasi rukkaset? — Nyt nosti vänrikki M., se oli hänen nimensä, surulliset tummat silmänsä ja ikäänkuin nuhdellen katseli toveriensa leikkis-ivallisia kasvoja. Hetki-

sen ääneti oltuaan sanoi hän katkonaisella, käheällä äänellä: Pian kuulen! — Ei hän sen enempää puhunut, vaan vaipui vähitellen entiseen horrostilaansa. Ensinnä toverit kovin ällistyivät hänen kolkosta lauseestaan, vaan ei kauvankaan kestänyt ennen kuin purskahtivat raikkaaseen nauruun, luullen kaikkea M:n ilveilyksi, sillä hän oli tunnettu "koomikko" toverien kesken.

Söimme aamiaismme, palasimme kaupunkiin ja erotessamme päätimme iltasella kokoontua tavallisessa kouspaikassamme Café Byzantiassa.

Iltasella olivatkin kahvilan salit ja viiniköynnöksillä peitetty pihamaa tungokseen asti täynnä. Oli tullut paljon uteliaita kaupunkilaisiakin, sillä päivällä oli levinnyt huhu kaupungissa, että Rhodopin vuoristossa on Schipkasta palanneet Suleiman paschan armeijan jäännökset baschibozukien ja arnautien kanssa yhdistyneet ja nostaneet kapinan. Eri ryhmissä keskusteltiin asiasta ja lausuttiin eri mielipiteitä. Meidän pöytämme ympäristössä voi hyvin huomata tyytymättömyyden. Katkonaisia lauseita, sellaisia kuin: kurjat konnat! vähänkö on vielä verta vuotanut, vieköön heidät Belsebub, kuului miesten huuilta ja parroittuneet päivän paahtamat kasvot näyttivät uhkaavilta kuin nouseva ukonilma. Vänrikki M. oli kalpeampi tavallista ja aamullinen synkkä mieliala tuntui vieläkin hänessä vallitsevan.

Odotimme yleisön lemmikin, paksusäärisen neiti Constancen esiintymistä näyttämölle, kun pihamaalle ilmestyi rykmentin kanslian lähetti, kirjepaketti kädessä. Jonkun aikaa hänen katseensa harhailivat yleisön yli, kun hän äkkiä huomattuaan M:n astui kunnoitusta tehden suoraan hänen eteensä, ojentaen hänelle paketin.

M:n kädet vapisivat huomattavasti repiessään sanalla "Sekretno" (salaisesti) varustettua kirjeenkuorta. Pikaisesti hän sen silmäsi lävitse. En voi kyllin elävästi kuvata sitä vaikutusta,

100 vuotta sitten...

minkä teki tämän kirjeen lukeminen koko M:n olentoon. Hänen kasvonsa juonteissa kuvastui mitä suurin sisällinen tuska, suuret hikikarpalot vierivät pitkin hänen kalpeaa otsaansa ja tiptahtelivat takin rintapielille tuuheiden kulmakarvojen päistä, mustat viiksen-sä värähtelivät niin kummallisesti huulten tuskallisista väännähdyksistä. En voinut olla häntä puhuttelematta, kysyin syytä hänen rauhattomuuteensa. Vastaukseksi ojensi hän minulle saamansa kirjeen. Siinä oli hänelle määräys lähteä tutkimusretkelle Rhodopin vuoristoon Teken dervischiluostarin ympäristöön. Huhun mukaan oli tämä paikka vasta nostetun kapinan keskipiste. — Näethän että minut lähetetään suoraan elävältä poltettavaksi, sanoi hän, olen kyllä tämän päivää tuntenut, että tämä on minun viimeinen. Mitä ovat nuo sata kasakkaa, jotka saan mukaani? Jotkut niistä pääsevät arnautien kynsistä ja voivat ainoastaan olla enneaikaisen surkean loppuni todistajina. — Voi äitiraukkani — voi minun ihana Tanjani — jääkää hyvästi!

Hän oli kovin epätoivoisen näköinen, ankarat vilunpuuskat näyttivät tä-

risyttävän koko ruumistaan.

Kovin kävi hän säälikseni. Päätin auttaa häntä mahdollisuuden mukaan. Pyysin häntä lähtemään kotiin-sa. Hän lähtikin mielellään. Saatettua-ni hänet portilleen lupasin pian tulla takaisin käytyäni hiukan asioillani. Menin suorastaan rykmentin päällikön luo ja pyrin M:n sijasta päästä tutkinto-retkelle. Eversti ensin naurahti luullen kunnianhimon minussa vallitsevan ja aikoi antaa epäävän vastauksen. Vaan kun kerroin hänelle koko päivän tapaukset, niin hän myönsi, sanoen lopuksi: — Enpä olisi uskonut tuota M:stä. Hän, joka Plevnassa avosilmin katseli vihollista — Balkanin ja Marit-san yli mentäessä oli etupäässä — tuo aina leikillinen M... Hänkö nyt kuolemaa pelkää? — kummallista. Näin lopetti puheensa tuo hyväsydäminen, vaikka tilyltä vivahtava ukko.

Seuraavana aamuna ennen aurin-gon nousua kuulin kasakkain hevosten jalkain kopinan kadulta. Kiiruhdin ratsuni satuloinista ja lähdin kasakoi-ta tervehtimään, joiden kanssa tutkin-toretki oli tehtävä. M. oli tullut hyvästi jättämään. Hän näytti olevan ikään kuin häpeissään, vaan oli hän kuitenkin paljon levollisemmän näköinen, vaikka tavallisesti iloiset kasvonsa nyt olivat surullisen ja haaveksivaisen näköiset. Hän näytti minulle kahta naisen valokuvaa; toinen oli arvoisan näköinen myssypää matroona, toinen

nuori kiharatukkainen tummasilmäinen, venäläiseen kansallispukuun puettu nuori tyttö. Äitini ja morsiameni, esitti hän heitä, näiden tähden oli sydämeni särkyä, sanoi hän, kun eilen luulin ajettavan suoraan surman suuhun. Kiitos veli työstäsi. Onnea matkalle! Siihen jäi hän seisomaan, minun lähdettyäni kasakoineni.

Tutkintoretken suoritin onnellisesti. Olin paluumatkalla seuraavana päivänä, ajaen kasakoiden eturivissä. Kasakat lauloivat pitkäveteistä kaipauser-virttään Donin aroille jääneille sydän-käpysilleen.

Tulimme kaupungin reunassa olevan hautausmaan kohdalle. Sen portilla olevan rukoushuoneen ympärillä seisoi sotilaita avopäin. Akkunoiden läpi loisti vahakynttilöiden kirkas valo. — Kasakoiden laulu taukosi itsestään. Katsoessani sotilaita likempää tunsin heidät oman rykmenttini upseereiksi. Hämmästyneenä kysyin eräältä:

— Mitä tämä merkitsee?

— Saatamme M:iä hautaan, sanoi hän. Eilen aamuna lähdettyäsi M. meni suoraan kuormastoon hevostansa katsomaan, ja sinne mentyäsi häntä potkaisi eräs hevonen, jonka taitse hän sattui kulkemaan, sydänalaan, ja hänet kannettiin kuolleen asuntoon-sa.

Kummalliset ajatukset kiertelivät päässäni, saatua tiedon tästä tapauksesta. Olikohan tuo sallimus? □

Persoonallisuuksia

Sinisen Prikaatin Vallilan Pataljoonan komentajana oli päätäväinen ja kovaotteinen majuri S. O. Lindgren, joka ei pitänyt siitä, että monilla joukko-osastoilla jo oli oma hihamerkki, mutta hänen pataljoonallaan ei. Niinpä hän ottikin prikaatin huoltopäällikön puhutteluun seuraavaan tapaan:

— On se kumma, että kun olin Helsingissä lomalla, tunsin omat mieheni siitä,

että niillä oli risaiset housut. Onko tarkoitus, että tämä on meidän erikoistunnuksemme?

Housuja tuli eikä hihamerkin ilmestymisenkään viipynyt pitkään.

Paavo Pylkkänen, Ummeljoki

ONNEEN LUOTTAEN

Aarne Viljo Hirva toimi 1942 Karjalan kannaksella Rajajääkäripataljoona 2:n komentajana. Asematovaiheessa sattui, että pataljoonan komentopaikalla oli

vietetty pientä juhlaa ja komentaja oli vielä juhlatunnelmissa 10. Divisioonan komentajan kenraalimajuri Jussi Sihvon saapuessa tarkastamaan pataljoonaa.

Kenraali huomasi tilanteen ja piti tahallaan komentajaa tiukalla kysellen häneltä yksityiskohdittain ensin pataljoonan oman ja sitten vastassa olevan vihollisen ryhmityksen. Eräässä kohdassa Hirvan oli tunnustettava, ettei hän tiennyt, mitä voimia vihollisella oli kyseisellä alueella. Syntyi seuraava keskustelu:

— No, everstiluut-

nantti — mitäs silloin pitäisi tehdä?

— Pitäisi ottaa selvää asiasta, herra kenraali.

— Ja millähän tavalla?

— Esimerkiksi lähettämällä sinne tiedustelupartio, herra kenraali.

— Millainen partio? Kuka johtajaksi?

— Upseeripartio ja minä itse johtajaksi, herra kenraali! hihkaisi keskusteluun työlästynyt Hirva.

— Mutta tähän taidatte olla humalassa, totesi kenraali.

— Mu-mutta shitähän kun ei ryssä huomaa! todisti Hirva.

Olli Kaakinen, Helsinki

JOULUKIRJOJA

ALBATROSSEIS- TA JA KOL- HOVENEISTA BLENHEIMEIHIN

Joppe Karhunen: Pommi-iskuja itään, Otava, Keuruu 1978, 384 sivua.

Tunnettu lentäjäritari kertoo tämänvuotisessa sotakirjassaan rentoon ja mukaansatempaavaan tyyliinsä ilmavoimiemme synnystä, itsenäisen Suomen ensimmäisistä lentäjistä, vapaussodan lentopuuhista ja vähitellen orastavan pommituslennoston toiminoista. Kehitys saavuttaa kansainvälisen tason 1930-luvulla, kun Blenheim-koneiden hankinnat saadaan käyntiin. Tämä aikaansa edellä oleva konetyyppi, joka aluksi päihitti jopa sen ajan hävittäjät niin lakikorkeuden kuin nopeudenkin suhteen, tarjosi mahdollisuudet tehokkaaseen tiedusteluun jopa rauhankin aikana ja sodan puhjettua tietenkin myös tarkkaan pommitustoimintaan.

Kirja perustuu entiseen tapaan lukuisien lentäjien haastatteluihin, mikä tekee kerronnan eläväksi. Noin puolet sivumäärästä on rauhan ajan toimintojen ja puolet talvisodan kuvausta. Runoineen kaikkineen se antaa jälleen tuntuman pienen maan lentäjien kiehtoviin ja jännittäviin vaiheisiin. E.

SOTAKIRJOJEN UUSIA PAINOKSIA

Pentti H. Tikkanen: Sissiprikaatin tuho, Karisto, Hä-

meenlinna 1978, kolmas painos, 224 sivua, piirroksia ja valokuvia.

Kirjassa kerrotaan puolidokumentin tapaan ns. Pieningän Sissiprikaatin taistelusta ja tuhosta suurilla erämaa-alueilla vuoden 1942 kesällä. Tästä kiinnostavasta kirjasta on julkaistu katkelmia lehtemme vuoden 1977 elokuun numerossa artikkelissa "Laupeuden tuolla puolen". Lukemisen arvoista korpisodan kuvausta. J.

Uula Aapa: Tiedusteluretki Nivastroin voimalaitokselle, Otava, Keuruu 1978, 174 sivua, kahdeksan karttapiirrosta.

Kirja on vuonna 1959 ilmestyneen "Partio pulassa" -teoksen täydennetty ja korjattu painos. Se kertoo tositapahtumiin pohjautuen vaikeasta partiorekkestä Lapin ja Muurmanskin alueen erämaissa sisikirjailijan tuttuun tyyliin. Kirjan kuvatukset partioiden taisteluista on esitetty selvästi ja havainnollistettu piirroksin, joten sitä voitaisiin käyttää vaikkapa oppikirjana. Kuvaus sotakoira Jerin puuhista on kiinnostavaa ammattimiehen työtä. Sopiva kirja vaikkapa nuorison käsiin. J.

Onni Palaste: Minä, desantti, Karisto, Hämeenlinna 1978, 294 sivua.

Romaani kertoo suomalaisesta sotilaasta, joka joutui haavoittuneena vangiksi ja lopulta antautui vihollisen palvelukseen ryhtyen desantiksi. Hänet pudotetaan kotiseudulleen tuholastehtävään, jolloin mies tilaisuuden tullen kävelee kotimökilleen ja ilmoittautuu lopulta viranomaisille päättyen

tietenkin vankilaan, josta rauhansopimus vapauttaa hänet kuten muutkin puolta vaihtaneet. J.

SUOMEN LUONNON YLISTYSTÄ

Pentti H. Tikkanen: Jän-gänpolkijat, Karisto, Hämeenlinna 1978, 231 sivua, valokuvia.

Tikkanen on tänä vuonna ollut varsin tuottelias. Nyt ilmestynyt eräkirja on hänen parasta antiaan — se todella tuoksuu Lapin jängälle, tervastulille, ruudille ja ahman verelle. Kirjailija on tallentanut paitsi omia kokemuksiaan myös rajan vartioiden ja Lapin jääkärien partiokämpillä ja laavuilla kerrottuja tarinoita ahmoista, karhuista, susista ja muista yhä harvinaisemmiksi käyvästä luonnon eläjästä sekä luonnon keskellä elävän ihmisen tasapäisestä kamppailusta niiden kanssa. Jämärän miehinen kirja Lapin luonnon ihailijoille ja muillekin metsissä ja jängällä viihtyville. J.

Raimo Ylinen: Kun pitkäsii-ma lyheni, Karisto, Hämeenlinna 1978, 209 sivua. Tämä eräkirja kertoo tavallisen metsä- ja kalamiehen puuhista ja tunnelmista kotoisemmillä maisemilla, tosin Lapis ja Norjan puolellakin pistäytyen. Sen kerronta on leppoisaa luonnon ilmiöiden ja erämaan rauhan kuvausta sellaisena kuin tavallinen kesämökkiläinenkin nämä asiat parhaimmillaan näkee. Mukavaa ja rauhoittavaa lukemista. J.

Veikko Rissanen: Homenokka, Otava, Keuruu 1978, 128 sivua, runsaasti valokuvia.

Tunnettu eräkirjailija on tällä kertaa keskittynyt kanalintujen kuninkaaseen, metsoon, ja esittää metsästysjuttujen ohella monenlaisia havaintoja tuon komean linnun elämästä ja olemisesta kantaen erityistä huolta metsokannan katoamisesta. Mitähän jos koko lintu rauhoitettaisiin vaikkapa kymmeneksi vuodeksi? J.

KORSUHUUMO- RIN TYYLIIN

Aake Jermo: Nitrodiskon parhaat, kuvittaja Hannu Marttinen, Otava, Keuruu 1978, 118 sivua, runsaasti piirroksia.

Nimensä mukaisesti kirja sisältää Apu-lehden Nitrodisko-osaston juttuja täydennettynä muulla rohkeanpuoleisella tarinalla. Sitä voisi ehkä luonnehtia vanhalla Veli Giovannin jutulla kirjailijasta, joka kysäisi tuttavaltaan, mitä tämä piti hänen uudesta novellikirjastaan.

— Se on kuin Esplanadi, vastasi toinen.

— Kuinka niin?!

— No kun siinä tapaa kaikki vanhat tutut...

Tätä juttua ei kirjassa ole. Sensijaan siinä on seuraava juttu, joka sekini sopisi vaikka koko kirjan motoksi.

"Ennen vanhaan oli asioita, joista ei saanut puhua.

Nykyään ei juuri muusta puhutakaan." J.

KURITONTA KERTOMAA

Ilkka Pitkänen: Kenraali kulkee keskellä, Otava, Keuruu 1978, 255 sivua.

Kirja kertoo sujuvasti ja koroistetun realistisesti Salpausselän Ilmatorjuntapatteriston B-miesten ankeasta arkipäivästä — ilmeisesti kirjoittajan omien kokemusten pohjalta. Kuvattuun ryhmään kuuluu yksi nuorisorikollinen, pari vähälahjaista ja pari muuten vain vetämätöntä ja halutonta varusmiestä, jotka useassa tapauksessa erilaisia sairauksia teeskentelemällä ovat onnistuneet pääsemään eroon koulutuksesta ja lähes nimelliseen työhön ns. komennuspaikoille lämmittämään uuneja ja kääntelemään käytettyjä kirjekuoria. Harrastuksina ovat säilyneet tekosairauksien konstiruointi, suosituimpana ehkä hulluksi heittäytyminen, ja estoton juopottelu. — Eipä käy kateeksi niiden kouluttajien asema, joiden pitäisi Suomen lakien mukaan kasvattaa nämäkin veikot maanpuolustajiksi. E.

Maanviljelysneuvos I. Riikonen Imatralta kirjoittaa ja kertoo, että Imatran Reserviupseerikerhon majan seinustalla Ruokolahden Haloniemessä on saanut viimeisen tiliasemansa merkillinen ase, pieni 3" laivatykki, joka alun perin oli japanilainen vuoritykki m/98. Valkoiset valtasivat tykin vapaussodassa Venäjän Saimaan laivasto-osastolta. Vuonna 1938 silloinen 2. Divisionan komentaja kenraalimajuri W. Hägglund lahjoitti sen Vuoksenniskan suojeluskunnalle vapaussodan 20-vuotismuistona. Tykille ei aluksi keksitty sopivaa paikkaa ja sitä säilytettiin Immolan kartanossa. Kun Imatran Reserviupseerikerho vuonna 1955 sai omistukseensa Haloniemen majan, löytyi tykille majan edestä sen arvon mukainen paikka, jossa se nyt seisoo putki Saimaalle suunnattuna.

Muuan lukijamme soitti ja kertoi, että hänen kotipaikkakunnallaan eleli pienten eläkkeiden varassa kehossa mökkitönössään sairas rintamamies, joka keräili metsästä märkiä oksia polttopuiksi kaminaansa — puiden ostoon eivät pennoiset riittäneet. Kertoja vei miehen puoliväkisin sosiaalitoimistoon, johon veteraani tähän mennessä ei ollut halunnut turvautua. Sosiaalitoimiston virkailijana oli nuori pitkätukkainen ja -partainen veikko, joka otti avun tarvitsijan vastaan sanoen:

— Jopas on sankarikin lähtenyt kerjuulle!

Ei tällaista sentään tarvitse tietää — Suomessakaan. Törkeästi käyttäytyvän virkamie-

Maanviljelysneuvos I. Riikonen (vas.) ja Imatran reserviupseerikerhon puheenjohtaja P. Turunen laivatykin äärellä kerhon majalla

hen kanssa ei myöskään pidä ryhtyä riitelemään, vaan on paras heti kävellä sosiaalitoimiston johtajan puheille. Ellei asia ala nopeasti selvitä on jatkettava matkaa kunnan- tai kaupunginjohtajan luo, joka on virkamiesten esimies, tai kunnallis- tai kaupunginvaltuuston puheenjohtajan luo, joka on kunnanjohtajan esimies. Ellei asiasta muutamaa viikkoon kuulu mitään on syytä kirjoittaa kirje vaikkapa oikeuskanslerille, osoite Valtioneuvoston kanslia, Aleksanterinkatu 3 D, 00170 Helsinki 17. — Sosiaalitoimistoihin on kyllä jonottamassa työttömiä maistereita — lyhempipartaisiakin.

Toimitukselle kerrotaan usein, kuinka lehdet kiertävät kylillä ja kaupungeissa talosta taloon ja kuluvat jopa kymmenien lukijoiden käsissä. Tämä on tietenkin mukavaa kuultavaa.

Asialla on kuitenkin toinenkin puoli: meille soitetaan ja kirjoitetaan jatkuvasti pyydelten vanhoja numeroita ja vuosikertoja, jotka ovat ajan myötä nousseet arvoon arvaamattomaan. Toimituksella ei niitä kuitenkaan valitettavasti ole. Sotiemme historiaa arvostavan lukijan kannattaa siis harkita, eikö sittenkin olisi edullisempaa tilata oma lehti ja säilyttää se kodin kirjastossa

Niilo Niiles Vehmaalta pitää Toivo Ahtimon lehtemme syyskuun numerossa esittämää ajatusta ääninauhojen valmistamisesta rintamamiesten muisteluista hyvänä ja kertoo, että hänen kotipitajässään on jo tallennettu miesten kertomuksia kotiseutuyhdistyksen arkistoon. Idea on hyvä ja varmasti muuallakin toteuttamiskelpoinen.

Sitten on taas tullut aika kiittää kaikkia avustajia, lukijoita ja muita lehtemme ystäviä kuluneesta vuodesta — yhteistyö on ainakin toimituksen näkökulmasta sujunut mukavasti.

Toivotamme siis vain kaikkea hyvää eteenkinpäin — ennen muuta rauhallisia joulunpyhiä ja entistä parempaa alkavaa vuotta.

Lukemisiin ensi vuonna! E.

Väinö Korkeila Loimaalta kertoo istumasodan aikana rintamalla näpertäneensä puuveistoksia, jotka sittemmin ovat kiinnostaneet ihmisiä aina ulkomaita myöten. Molemmat veistokset ovat punahonkaa, ensimmäinen esittää mottitalkoita ja toinen sotapojan odotusta lomalle rintamalta. — Kiitokset!

